

195.

XI

LELT. 2001

A GYERMEK

25 H.

(DAS KIND)

SZERKESZTIK

NAGY LÁSZLÓ és NÓGRÁDY LÁSZLÓ DR.

KIADJA

A MAGYAR GYERMEKTANULMÁNYI
ÉS GYAKORLATI LÉLEKTANI
TÁRSASÁG

581/902

1930. 20. ÉVF.

BUDAPEST 1930.

1—6. SZÁM

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA

TARTALOM.

	Oldal
Felhívás	1
<i>Kenéz Béla dr.</i> : A helyes pályaválasztás nemzet- és világ- gazdasági jelentősége (elnöki megnyitó beszéd)	4
<i>Vass József dr.</i> : A pályaválasztás jelentősége a társadalmi jólét szempontjából (a beszéd tartalmi ismertetése)	6
<i>Nagy László</i> : A tehetség lélektani problémái	8
<i>Tuszkai Ödön dr.</i> : Átöröklött hajlamok és figyelembevételük a nevelésben	16
<i>Kemény Gábor dr.</i> : A szülők és „a harmadik hatalom“	30
<i>Nagy László</i> : Az önzés elfajulásai	39
Tehetséglélektani előadások a Gyermektanulmányi és Gyakor- lati Lélektani Társaságban, ismerteti: <i>dr. Hermann-Cziner</i> <i>Alice</i>	47
 Irodalom.	
<i>Dr. Frank Antal</i> : Önismeret, ismerteti: <i>K. G.</i>	48
<i>Ballai Károly</i> : A magyar gyermek, ismerteti: <i>Kemény Gábor</i> <i>Írók (Nagyapó, Kelemen Andor, Lőrinczy György, Ballai</i> <i>Károly)</i> , ismerteti: <i>Nógrády László dr.</i>	49
Gyermektanulmányi mozgalmak. Hírek: <i>Vass József dr.,</i> <i>dr. Körösi Henrik, dr. Fináczy Ernő, dr. Kenyeres Elemér.</i> — A Magyar Szülők Szövetségének alakuló közgyűlése. — Jelentés a Magyar Szülők Szövetségének eddigi működé- séről. — A Szülők Iskolájának multévi előadásai. — Magyar Szülők Szövetségének tisztikara és választmánya. — Német- országi gyógypedagógiai egyesület 5. kongresszusa Kölnben. — A Bureau International D'Éducation	52
Übersicht des Heftes	59

173-281X

A GYERMEK

DAS KIND — L'ENFANT — THE CHILD

SZERKESZTETTÉK :

NAGY LÁSZLÓ és NÓGRÁDY LÁSZLÓ dr.

KIADJA :

A MAGYAR GYERMEKTANULMÁNYI ÉS
GYAKORLATI LÉLEKTANI TÁRSASÁG
BUDAPEST.

A GYERMEK^{.et}

az 1907. évben alapította s jelen
számig szerkesztette

NAGY LÁSZLÓ

TARTALOM.

Felhívás	1
<i>Kenéz Béla dr.</i> : A helyes pályaválasztás nemzet- és világ- gazdasági jelentősége (elnöki megnyitó beszéd)	4
<i>Vass József dr.</i> : A pályaválasztás jelentősége a társadalmi jólét szempontjából (A beszédet ismerteti Nógrády László dr.)	6
<i>Nagy László</i> : A tehetség lélektani problémái	8
<i>Nagy László</i> : Az önzés 39	
<i>Tuszkai Ödön dr.</i> : Átöröklött hajlamok és figyelembevételük a nevelésben	16
<i>Kemény Gábor dr.</i> : A szülők és „a harmadik hatalom“	30
Tehetséglélektani előadások a Gyermektanulmányi és Gyakor- lati Lélektani Társaságban. Ismerteti: <i>dr. Hermann-Cziner</i> <i>Alice</i>	47

IRODALOM.

<i>Dr. Frank Antal</i> : Önismeret. Ismerteti: <i>K. G.</i>	48
<i>Ballai Károly</i> : A magyar gyermek. Ismerteti: <i>Kemény Gábor</i>	49
Irók (<i>Nagyapó, Kelemen Andor, Lőrinczy György, Ballai</i> <i>Károly</i>). Ismerteti: <i>Nógrády László dr.</i>	50

GYERMEKTANULMÁNYI MOZGALMAK.

<i>Vass József dr.</i> — <i>Fináczy Ernő dr.</i> , — <i>Kenyeres Elemér dr.</i> — A Magyar Szülők Szövetségének alakuló közgyűlése. — Jelentés a Magyar Szülők Szövetségének eddigi működé- séről. — A Szülők Iskolájának multévi előadásai. — Magyar Szülők Szövetségének tisztikara és választmánya. — Német- országi gyógypedagógiai egyesület 5. kongresszusa Kölnben. — A Bureau International D'Éducation	52
---	----

ÜBERSICHT.

<i>Dr. Josef Vass</i> : Die Bedeutung der Berufswahl vom Gesichts- punkt der gesellschaftlichen Wohlfahrt	59
<i>Ladislau Nagy</i> : Die psychologischen Probleme der Begabung	59
<i>Ladislau Nagy</i> : Die Entartung des Eigennutzes	62
<i>Dr. med. E. Tuszkai</i> : Die vererbten Anlagen und deren Beach- tung in der Erziehung	61

Felhívás.

A Magyar Gyermektanulmányi Társaság ezelőtt 27 évvel a gyermektanulmány elméleti művelése és gyakorlati alkalmazása végett alakult. Hatalmas arányokkal kezdett fejlődni. Egyik kultúrintézményt a másik után hozta létre s tagjainak száma 1918 végén négyezerre növekedett. Folyóirata, A Gyermekek, három nyelven jelent meg, Magyarországon s az egész világon elterjedt, Chiletől Japánig, elismerést és dicsőséget szerzett a magyar névnek s a gyermektanulmány tudományának.

A háború utáni összeomlás szörnyű katasztrófáját, a halálosan súlyos időket, a gazdasági és kulturális összeomlást, a Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság is megsínylette. De a Társaság hittel és bizalommal vett részt az újjáépítés nagy munkájában.

Mindjárt kezdetben, 1920-ban felhívta a közfigyelmet a *gyermekes iskolán kívüli tanulságos szórakoztatásának* nagyfontosságú kérdésére s elkészítette ennek országos tervezetét. 1922-ben létrehoztuk a *tehetséges gyermekek és ifjak első*, 1925-ben *második munkakiállítását*, minek következtében az ország figyelme a magyar ifjú tehetségek munkájára s működésére irányult. 1925-ben Társaságunk keretében *lélektani szakosztályt* létesítettünk, amely állandóan foglalkozik a lélektan gyakorlati problémáival. A mi hatásunk s törekvésünk szerint a budapesti Iskolán kívüli Népművelési Bizottság támogatásával 1923-ban megalakult a *Szülők Iskolája* s egy évvel később létrehoztuk a *Szülők Szövetségét*, amely 1930-ban a mi indításunkra, mint önálló egyesület, a *Magyar Szülők Szövetségévé* alakult át. Ezzel egy nagyjelentőségű s nagyjövőjű társadalmi és kulturális mozgalomnak adtunk életet.

A Gyermektanulmányi Társaság, szem előtt tartva a szülők mozgalmának nagyfontosságú kulturális és gyakorlati célját, olyan lap kiadását határozta el, amely népszerű irányt kövessen és hű képe legyen a szülők törekvéseinek. Ebből a célból indította meg a *Család és Gyermek* című lapot, amely a közönség részéről általános tetszésben és elismerésben részesült. Minthogy azonban a Szülők Szövetsége végleg megalakult, egy ilyen lapnak fenntartása, amennyire anyagi viszonyai megengedik, a saját alapszabályai szerint, a Szövetségre hárul. Mivel a Társaság ilyen módon az erkölcsi kötelezettség alul fölszabadult, abba az örvendetes helyzetbe jutott, hogy régi tudományos folyóiratát, A Gyermeket, amelynek kiadását anyagi okokból szüneteltette, újra megjelentetheti.

Kérjük tagtársainkat és előfizetőinket, fogadják A Gyermeket régi szeretettel s örömmel, amely változatlanul törekszik eredeti rendeltetésének betöltésére. Tisztában vagyunk azzal, hogy közlönyünket még mindig nagy anyagi nehézségekkel tudjuk fenntartani s a velünk együtt érzők és gondolkodók anyagi és erkölcsi támogatására van szükségünk.

Kérjük a pedagógusokat, orvosokat, bírákat, szülőket, lépjenek a Magyar Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság tagjai közé, tartsanak ki tovább is a 27 év előtt kibontott zászló mellett. A tagsági díj az 1928-ban jóváhagyott új alapszabályok szerint 5 pengő, amelyért a tagok a folyóiratot is kapják s a Szülők Szövetsége által felajánlott kedvezményekben is részesülnek.

A tanítói és tanári testületeket pedig arra kérjük, fizessenek elő A Gyermekre, amelyet a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr is ajánlott az 1927/44.190. VI. sz. rendeletében a testületeknek megrendelés végett.

Megjegyezzük, hogy A Gyermek addig, míg a Magyar Szülők Szövetsége önálló lapot indíthat, a Szövetségnek is hivatalos közlönye marad. E célból A Gyermek negyedévenként, január, április, július, október hónapokban 2—3 ívnyi terjedelemben fog megjelenni s hozni fogja a Szülők Szövetségének hivatalos tudósításait, közleményeit.

Törekvésünk marad ezután is, hogy új életet, szellemet vigyünk a pedagógiai tudományba, a családi és iskolai neve-

lésbe és oktatásba, továbbra is munkásai maradunk a modern nevelésügyi mozgalmaknak és törekvéseknek. Mi a magyar ifjúság nemzeti jellegének kidomborítására törekszünk. Nemzetünk nagyrahiatását érezzük s ezt szolgálni akarjuk.

Budapest, 1930 szeptember.

Nagy László,

ny. főigazgató,
a fõv. Ped. Szem. lélektani
laboratóriumának vezetője,
üggy. elnök.

Dr. Kenéz Béla,

udv. tan., egyet. tanár,
országgyűlési képviselő,
elnök.

Répay Dániel,

áll. tanítóiskolák tanár,
fõtitkár

A helyes pályaválasztás nemzet- és világgazdasági jelentősége.

KENÉZ BÉLA dr. elnöki megnyitó beszéde a Szülők Iskolájának 1929 november havi első előadásán.

Kegyelmes Uram, Tisztelt Hallgatóság! A nagy háború vagy tíz millió hallottat fektetett időelőtti sírba, 20 millió sebesültje és hét millió rokkantja van. Pusztításainak és költségeinek kárösszegét 650 milliárd aranymárkára becsülik. Európa termelése a háborús dezorganizáció következtében az utolsó öt év alatt 850 milliárd márkával csökkent. Ezek a súlyos veszteségek egymagukban is megadják a magyarázatot — kipótlásuk végett — a többtermelés sokat hangoztatott követelésének.

Csakhogy ez a jelszó, mint sok más a köztudatba, vagy inkább a közhangulatba átment tétel, helyreigazításra szorul. A többtermelés csak akkor éri el gazdasági célját, ha olcsóbban termelünk, vagyis a minőség változatlan fenntartása mellett a termelési költségeket a lehető legalacsonyabb szintre szorítjuk le. Amely társadalom ezt nem teszi meg, hiába termel többet, áruit nem tudja a külföldön elhelyezni, sőt külföldi behozatal rontja meg kereskedelmi mérlegét. Ha pedig az olcsóbb külföldi áruk özönlésének vámokkal áll útjába, megdrágítja a belső fogyasztást s hasztalan kérkedik az önellátás, a gazdasági autarchia büszke igéjével, végzetesen gyöngíti a nemzet tőkeerejét.

Jórészt ennek a fölismerése teremtette meg a racionalizálásra törekvést, amelynek bámulatos eredményeivel kivált Németországban találkozunk. A termelési folyamat célszerű megszervezése, csodás leleményességgel kiesztelt több százszámú különleges gépek alkalmazása, az emberi munkaerőnek, amely a német racionalizálók szerint csak 8%-át tudja munkában visszaadni a táplálékban fölvetett kalóriáknak, csak a vezetésre és a gépek kezelésére szorítása odáig fejlesztette a német ipar termelésének gazdasági voltát, hogy ugyanazt az árut tizedrésznyi idő alatt, megfelelően csökkent termelési költséggel tudja előállítani ma, mint csak néhány évvel ezelőtt is. Komoly intelem ez nekünk. Mert ha Hoover, az északamerikai Unió mai elnöke 1924-ben panaszkolta, hogy az Egyesült Álla-

mokban a termelés észszerűtlen volta következtében évenként 15 milliárd dollár megy veszendőbe, ami az összes termelés értékének $\frac{1}{4}$ része, mennyivel több érték pazarlódik el — viszonylagosan — nálunk, a mi kezdetlegesebb munkaszervezetünk miatt.

De ha nem is szakadtak volna ránk a háború borzalmas veszteségei, „lex minimi“, a minél kisebb áldozattal, minél nagyobb eredmény elérésének hatalmas törvénye akkor is utat vágott volna. Hiszen nem hiába mondja Ostwald, hogy a társadalmi fejlődés tulajdonképpen a fölöslegesen elpazarolt energiamennyiség csökkenésével egyenlő: 80 évvel ezelőtt például még hétszer annyi szén kellett fölhasználni ugyanazon energiamennyiség termelésére, mint ma.

De míg a technikai racionalizálás szépen nyomult előre, az emberi munka hatásfokának emelése csak lassú léptekkel halad. Pedig a társadalom termelésének eredménye csak akkor közelíti meg az optimizmust, ha észszerűbbé tesszük a termelés legbecsesebb, az Istentől erkölcsi tulajdonságokkal megáldott, eleven tényezőjének: az embernek a munkáját is. Fokozott mértékben kell erre törekednünk Magyarországon, ahol elsőrendű nemzeti feladat a háború és területablások által mennyiségében megfogyatkozott mai nemzedéket minőségében tennünk jobbá, nemesebbé, erősebbé. E törekvésnek egyik legfontosabb alkotó eleme az ifjúságnak megfelelő életpályákra irányítása. Mert minden hibás pályaválasztás energiapazarlás, amely megbosszulja magát: ahol Michel Angelo szék lábát farag, se az egyén nem tudja érvényre emelni a benne szunnyadó képességeket, se a nemzeti élet nem emelkedhet teljességének tetőfokára, amely a nemzetek versenyében fennmaradásának alapföltétele, sőt egyetlen létjogosultsága.

Csökkentése ennek az energiapazarlásnak és útmutatás az egyénben rejlő lelki és fizikai képességek lehető érvényesítésére: ez ma kezdődő előadásaink célja. Tisztelettel és hálával köszöntöm az előadó urakat, az itt megjelent hivatali és magánszemélyeket, mindenekelőtt *Vass József* miniszter úr Öccellenciáját, a magyar népjólét apostoli lángú munkálóját, akinek a magyar társadalom összes rétegei: özvegyek és árvák, tisztviselők és munkások örök hálával adószai. Öccellenciája a magyar társadalom nagy problémái iránt fogékony lelkével meglátta előadásaink jelentőségét s emberfölötti elfoglaltsága közben is időt szakított nemcsak arra, hogy jelenlétével megtiszteljen, de arra is, hogy irányt mutató, messzehangzó szavával előadásaink fényét és értékét növelje. Hálás szívvel és mély tisztelettel kérem föl Önagyméltóságát előadásának megtartására.

A pályaválasztás jelentősége a társadalmi jólét szempontjából.

— VASS JÓZSEF dr., m. kir. népjóléti miniszter a Szülők Iskolájának 1929 november 12-i megnyitó-előadásán tartott beszédének ismertetése. —

A Szülők Iskolájának 1929—30. évi előadásai a pályaválasztás kérdéséről folytak. A pályaválasztás kérdésének fontosságáról, annak helyes megválasztásáról, az egyes pályákra szükséges lelki rátermettségről, a különböző pályák követelményeiről, társadalmi viszonylatáról szóltak ezen előadások. Az előadók mind kiváló ismerői témájuknak s így a Szülők Iskolája hallgatóinak bőséges alkalmuk volt e fontos kérdés mélyére hatolni, minden oldalról megismerni.

Az előadások kiemelkedő eseménye volt *Vass József dr. népjóléti miniszter előadása, mely a pályaválasztás jelentőségéről a társadalmi jólét szempontjából* szólt.

Vass József miniszter az államférfi emelkedett szempontú széles látókörével fogja fel a kérdést, a tudós mélyreható filozófiájával boncolja, az író szellemességével s melegségével visz bele szint és a szónok könnyedségével adja elő. Több, mint egy óráig beszélt a miniszter a hatalmas előadótermet zsúfolásig megtöltő közönségnek lebilincselő közvetlenséggel. A mély hatást keltő előadás gondolatmenetét alább adjuk.

A miniszter a társadalmi jólét fogalmának boncolásából indul ki. Előbb is a jólét értelmét világítja meg az életből vett példákkal s arra a konklúzióra jut, hogy a „jólét“ nagyon relatív s hozzá bizonyos lelki ráneveltség szükséges, hogy az illető egyén mértékelni tudja azt, amije van és hogy csak olyan mértékű vággyal törekedjék arra, amije nincs s csak olyan valamire törekedjék, ami kongruens egész lelki és szociális mivoltával és elhelyezkedésével.

Majd a társadalom fogalmát világítja meg s így határozza meg: a társadalom az állam, melybe mindenki beletartozik s magába öleli az egész nemzetet. Nincs tehát külön hivatalnoki, orvosi, stb. társadalom, hanem csak együttesen társadalom.

Így a pályaválasztás fontossága nem az egyénre korlátozódik, hanem kiterjed az egész társadalomra. A pályaválasztás a társadalmi jólét szempontjából fontos. De ez a kérdés sem olyan könnyű, mert a pályaválasztás helyességét nemcsak az indokolja, hogy mindenkiből az legyen, amire való, abból a célból, hogy aztán megkereshesse magának azt, amire szüksége van, mert nemcsak az egyéni, hanem a szociális jólétnek is munkása az ember s mikor a saját jólétét munkálja, egyben olyan termelő, fogyasztó munkát is kell végeznie, amely a szociális, tehát a társadalmi jólétet is emeli.

Az egyén munkája szociális vagy antiszociális a szerint, hogy előmozdítja-e azon érdekeket, melyek előmozdítására hivatott és köteles, vagy pedig tudatosan, vagy tudatlanul csökkenti. Nem helyes azon megállapítás, hogy a társadalom jóléte semmi más, mint az egyén jólétének integrációja, hanem fordítva igaz. Az egyének jóléte is hozzátartozik, azonban a társadalom jólétét a társadalom nagy intézményei, tradíciói, felfogásai, érzései, akarati irányai adják, amelyek egy társadalmat jellemeznek. Az azonban egészen világos, hogy *minden egyén, bármely helyén álljon is a társadalom rétegének, el van kötelezve a társadalommal szemben.* A pályaválasztás kérdésében ezt a társadalommal való elkötelezettségi viszonyt különösen figyelembe kell venni s meg kell szívlelni azt, hogy az emberiségnek mélyebb és világosabb szociális gondolkodásra volna szüksége.

Mivel mindenki a nagy egész társadalom tagja s résztvesz annak minden bajában, örömében, minden intézményében, így minden egyén kitevője a társadalomnak. Ha tehát arról van szó, hogy a szülők gyermekeiket milyen pályára eresszék az életbe, a szülőknek szükséges volna, hogy gyermekük képességeinek elbírálásánál nem elég azt tekinteni csak, hogy a szülőnek mi előnyösebb, mi könnyebb. De azt sem elég nézni, hogy a gyermek valamihez mutat hajlandóságot, mert ifjaink jórésze külső hatások, mozi, divatos pálya, stb. efféle útján akar ez vagy az lenni. Ha a pályáramenés ilyen befolyások alapján történék, akkor ennek eredménye az lenne, hogy megzavarodnék a társadalom organizációs principiuma. A társadalomban vakon működő nagy dinamikus elvek korrekcióra szorulnak s ebben elsőrangú tényező a család, mely organizációs principiuma a gazdasági értelemben vett társadalomnak. Tehát e család gyermekeit a társadalom gazdasági jóléte szempontjából úgy eressze az életbe, hogy a vakon működő dinamikus erők hibáit kiegyenlítse.

Hogy ezen elv alkalmazására a család képes legyen, szüksége van a társadalom alapos ismeretére, mindazon adatok tanulmányozására, melyeket a társadalom vizsgálatával foglalkozó intézmények feltárnak. Ezen ismeretek segítségével kell a szülőknek irányítani gyermekeiket a pályaválasztásban oly módon, hogy a társadalmi organizáció meg ne zavartassék, hogy a termelés és szükséglet egyenletes maradjon.

Nagyszabású előadását a miniszter így végzi: „Nem merném lelkemre venni azt a felelősséget, hogy külön tanulmányozás nélkül a nagytermelő, vagy fogyasztó principiumáról a társadalomnak tanácsot adjak, hogy a következő esztendőben például ezer orvossal, vagy tízezer asztalossal többre lesz szükség, ezt én nem mondhatom, pedig ha konkrét akartam volna lenni, akkor azt kellett volna megmondanom, hogy a

következő évben a termelésnek, a társadalomnak ez a szükséglete. Ezt én nem ismerem. Mi az tehát, amit én hangsúlyozok? Először, hogy a gazdasági értelemben vett társadalom fogalmával kell foglalkoznom, akkor, amikor az ifjúság pályaválasztásának problémájával foglalkozom, mert az ifjúságnak pályaválasztásánál nem szabad egyedül és kizárólag csak a saját egyéni körzetében bezárkózott és ott megtalálható érdekeit szem előtt tartani, hanem sokkal nagyobb mértékben a nagyközönségnek az érdekeit, mely érdekek hömpölygő vizeinek folyományába beleágyazva találja meg az egyén érdeke a maga tökéletes és harmonikus kifejlődését a társadalomban. A társadalom a gazdasági értelemben véve a kereslet és kínálat, a termelés és fogyasztás nagy organizációs, de vak principiumának van a kezében, azonban tagadom, hogy ezek, jóllehet megteremtik a maguk törvénytyszerűségét, ezek egyrészt teljesen szabadjára ereszthetők volnának, másrészt tökéletes munkát tudnának végezni, teljesíteni. Szükséges tehát az, hogy korrigáltassék ezek munkája és ez a korrektívum a család legyen a társadalomban, a család, amely kitermeli a gazdasági értelemben vett társadalom részére az új generációt."

Gyorsírói följegyzések nyomán összeállította:

Nógrády László dr.

A tehetség lélektani problémái.

Írta: NAGY LÁSZLÓ.

A tehetséglélektani tanfolyam.

A Magyar Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság pszichológiai osztálya valóban érdemes munkát végzett a tehetséglélektani előadások rendezésével. Méltó folytatása volt ez a Társaság által rendezett hasonló témájú kongresszusoknak, kiállításoknak, sajtóagitációnak.

Ezek a szigorúan vett tudományos előadások magas színvonalon állottak. Főcéljuk a tehetségek lélektanához és biológiájához fűződő problémák megvilágítása volt. Helyes és történelmileg indokolt volt ez a vállalkozás. Tizenkét év óta állandóan napirenden van nálunk a tehetségek ügye, illetl, hogy hatoljunk be már egyszer a kérdés lényegébe, hogy amennyire a tudományok mai álláspontja szerint lehet, tisztázzuk a problémákat.

Igaz, hogy Társaságunk eddig kézzel fogható módon, gyakorlati irányban igyekezett a közönséget meggyőzni. De ettől

a fő céltől most sem tértünk el. Mielőtt gyakorlatilag tovább haladnánk, tisztán kell látnunk magát a tehetség lélektanát és biológiáját.

Ezzel a tudományos előadássorozattal tulajdonképen hódoltunk a tehetségesek ügye nagy fontosságának. Örömmel tudatjuk, hogy a sorozat könyvalakban is meg fog jelenni. Ezzel a könyvvel és előadássorozattal használni akarunk a tudománynak, de a belőle leszűrhető gyakorlati törekvéseknek is, a tehetségesek nevelésének, védelmének, általában a kulturális előhaladásnak.

Ez az előadássorozat olyan oldalról fogta meg a kérdést biológiai és pszichológiai szempontból, hogy a törekvés méltó az elismerésre, de kihívja a kritikát is. Az elismerés zászlóját meghajtjuk a rendezők előtt, de a kritikát akkorra kell hagynunk, mikor az előadások egész anyaga könyvalakban előttünk fekszik. Most inkább arra szorítkozunk, hogy a fölvetett problémákról elmondjuk a magunk véleményét.

Tehetség — nem tehetség.

Elsősorban és mindenekfelett azt vártuk ezektől az előadásoktól, hogy tisztázzák a tehetség fogalmát, állapítsák meg világosan és határozottan azt a határvonalat, amely a tehetséget a nem tehetségtől elválasztja.

Ezt csak részben kaptuk meg.

Bizonyos, hogy a legtöbb előadó foglalkozott ezzel a kérdéssel s lassankint kialakult, különösen *Rajniss Ferenc* és *Imre Sándor* előadásaiból s a magam fejtegetéseiből is az a felfogás, hogy nem helyes csak a zsenikkel foglalkozni s csak azokat tartani a tehetségek képviselőinek. Mert ezeknél sokkal nagyobb számmal vannak az alsóbbrendű tehetségek, az úgynevezett *átlagtehetségek*.

Ha ezt elfogadjuk, akkor a határvonal kérdése is, értve itt az alsó határt, átalakul. Ezt az alsó határvonalat lehetőleg pontosan és határozottan kell megállapítanunk — gyakorlati szempontokból. Ilyen meghatározásokra különösen azoknak van szükségük, akiknek hivatása és kötelessége a tehetségekkel való foglalkozás. Ilyenek a pedagógusok, hivatalvezetők, társadalomvezetők, a vállalatok vezetői, a közélet irányítói. Ezek bizonyára világosan akarnak látni, hogy helyesen ítélessék meg alkalmazottaikat s a felnövekvő ifjú nemzedéket.

Nézetem szerint a tehetségfokozatok egyúttal fejlődésfokozatok is. Éppen azért véglegesen eldönteni valakinek a tehetségét nem lehet. Igaza volt *Máday Istvánnak*, aki szerint a tehetség a benső én és a környezet eredménye s a tehetség egyik milióból a másikba ültetve tehetségtelemné válik, ami

viszont is igaz. Tehát akkor, amikor magam is fokozatokat állapítok meg, nem tartom ezeket véglegeseknek s változatlanoknak.

Nézetem szerint a legmagasabb fokozat a zseni: *újító*, aki az emberi előhaladást, a társadalmi szervezetet, a tudományt, művészetet, a technikát új irányba tereli. Ezek új eszméket, gondolatokat termelnek s a részletek megvalósítását rendszeren másokra bízzák. Ez a legmagasabb fok a tehetségnek.

Alsóbb fokon állanak azok a tehetségek, akik nem termelnek új eszméket, hanem *tovább fejlesztik* a már meglévő kultúrát, szervezeteket, találmányokat, tudományt, művészeteket, irodalmat. Ezek már inkább a részletmunkára hivatottak, de újat alkotnak.

A tehetség harmadik fokán állanak az *alkalmazók*, akik nem az újításokban, hanem a már meglévő eredmények, tudományos tételek, művészi formák, irodalmi irányok, találmányok alkalmazásában eredetiek, ötletesek, de munkájuk még mindig *alkotás*. Ide tartoznak például a zenei előadóművészek is.

Ellenben nem tartoznak a tehetségek közé a *tisztán reprodukív* elmék, a kompiláló tudósok, másoló művészek, a pusztá technikával, kézügyességgel dolgozó egyének. Ezek lehetnek ügyesek, de nem tehetségesek. Ezek közül kerülnek ki a társadalom konzervatívjai.

Ezzel a megkülönböztetéssel sokat nyer a tehetségesek ügyének fontossága. Nem egyes kiváltságosak tartoznak ide, hanem az emberek nagy tömegei. Nem helyesek *Szondi Lipó*tnak, vagy *Máday István*nak számításai, mely szerint az emberek 2·5%-a mondható csak tehetségesnek, hanem valószínűbb az én számításom, amire később is rá fogok mutatni, hogy az emberek 20%-a, vagy $\frac{1}{5}$ -e sorozható a tehetségesek közé. A zsenik fokozata alatt az átlagtehetségek egész társadalma sorakozik fel; valamennyiök közös munkájának sajátja az alkotás és eredménye a szakadatlan előhaladás. Ezek az átlagtehetségek azok, akikről különösen gondoskodni kell, mert ezek vannak leginkább kitéve az elzüllés veszélyének.

Jellem és tehetség.

Az előadássorozatnak volt egy nagy eredménye. Eloszlatta azt a tévhitet, hogy a tehetség és akarat két különböző dolog, hogy a tehetség és jellemtelenség jól megférnek egymással.

Ezt a felfogást az előadók majdnem valamennyie igyekezett megcáfolni. *Hermann Imre* dr. rámutatott arra, hogy

a tehetség munkája valami magasabb akaratszerűséget feltételez. Én magam az öröklés tényére hivatkozva igyekeztem kimutatni, hogy a tehetséges családokban nemcsak a szellemi kiválóság, hanem az akaraterő is öröklődik. *Rajniss Ferenc* mondta, hogy „a szervező tehetség fő sajátása az egycélúság, a fő életvonalhoz való törhetetlen ragaszkodás”. „A szervező tehetség szuggesztív hatása a személyiség élő erejéből árad ki.” „Akaraterő nélkül nincs szervező képesség.” „A szervező tehetség keresi és állja a konfliktusokat.” Tehát *a szervező tehetséget éppen a másokét felülmúló akaraterő jellemzi.* *Imre Sándor* szerint is a „tehetség nagysága attól függ, mennyire képes valaki nagy erő kifejtésre, mennyire tud megküzdeni a gátló közviszonyokkal, a kisebb emberek kicsinyes önzésével s mennyire tudja leküzdeni a saját lelkében felmerülő akadályokat”. Annyit a közfelfogás is elismer, hogy a tehetség szorgalom és kitartás nélkül nem érvényesülhet.

Nézetem szerint is az a helyes felfogás, hogy a jellem lényeges kelléke, kritériuma a tehetségnek. A fővárosi Pedagógiai Szeminárium lélektani laboratóriumában fordulnak elő esetek, hogy a magasabb értelmi színvonal teljes akarathelyettesítéssel kapcsolatos s az egyénben nem volt annyi erő, hogy a saját képességeit kifejlésre juttassa, tehát, hogy az önmagában fellépő akadályokkal megküzdjön. A tehetség jellem és akaraterő nélkül elzüllik, helyesebben, nem fejlődik ki, tehát nem tehetség.

Kíváncsi volna ezt a sarkalatos kérdést, a jellem és a tehetség formája közötti összefüggést, tovább kutatni. Ki kellene kutatni, hogy miben áll a tehetséges egyén jellemnagysága, a tehetségekben, az akaraterő lendületében, vagy rendíthetetlen kitartásában, vagy mind a kettőben? Nálunk, a lélektani laboratóriumban a tehetséges ifjakkal tapasztalunk csodálatos szívósságot és érvényesülésvágyat. Ezt az átlagegyének nem mutatják, legalább is nem ily mértékben. Annyi bizonyos, hogy a tehetségek a jellemben, akaraterőben épp úgy magaslanak ki, mint az értelmi színvonalban s hogy a tehetségek érdeklődési körének nagy intenzitása épp úgy megóvja az elzüléstől, mint a kedvező környezet. Ezt a nagy ellenállóképességet nem tapasztaljuk az átlagembernél.

Tehát kivételektől eltekintve a nagy jellem, erős akarat épp úgy lényeges tulajdonsága a tehetségnek, mint a magasabb fokú értelem.

Tudatalatti — tudatfeletti funkciók.

A tehetségek akaratimpulzivitása a kevésbé megvilágított pontja az előadásoknak.

Pedig majdnem mindenik előadó foglalkozott ezzel a kérdéssel. *Rajnisz Ferenc* és *Hermann Imre* sejtelemszerű megérzésnek mondták. *Hrabovszkyné Révész Margit* pedig csudálkozásnak, meglepődésnek nevezi, amelyből nagy tettek, nagy felfedezések, öntudatos kutatások, művészi alkotások származnak. Az előadók mindnyájan érzik ezen folyamat tudatalatti természetét, de keletkezését, megszületését megoldani nem tudják.

Kívánatos a kérdés megoldása, mert az alkotások megszületésének pillanata, nemcsak a tehetségek lelki funkciójának egyik legfontosabb mozzanatát világítja meg, hanem az alkotások lélektanához is nyújt becses adalékot.

Valószínű, hogy e tehetségesek alkotásait belső küzdelmek előzik meg: akaratí tevékenységek. Saját belső ösztönéből kifolyólag nagy tetre készülődik a lélek, amelynek célja nem mindig világos. A cél inkább csak ösztönös megérzés, homályos sejtelen formájában jelenik meg. Némelykor csak keresi a tárgyat, vagy ha tisztában van is a céllal, de nem találta meg a megoldásmódot, a felfedezést, az alkotási konkrétumot: ez csak tudatalatt lappang. Valamely véletlen rokon, vagy néha távol eső benyomástól, vagy egészen megmagyarázhatatlan módon hirtelen keletkező ötletből, sőt néha indifferens munka közben pattan ki az eszme, a gondolat.

Igen gyakran nehéz, sőt lehetetlen az *impulziót* adó benyomás és a felfedezés, az alkotási tárgy közötti kapcsolatot megtalálni, mert erről maga az alkotó tudós, vagy művész, vagy felfedező sem tud beszámolni. Néha azonban a folyamat oly egyszerű, hogy az alkotó egészen könnyen tudja leadni önmegfigyeléseit s a pszichológus a folyamatot megállapítani.

Egy 16 éves ifjú művészt kérdeztem, honnan vette a témáját az igen sikerülten megfestett virágcsokornak. „Ezt a csokrot láttam egy ablakban (falun volt). Nekem igen megtetszett. Hazamentem, megfestettem.“

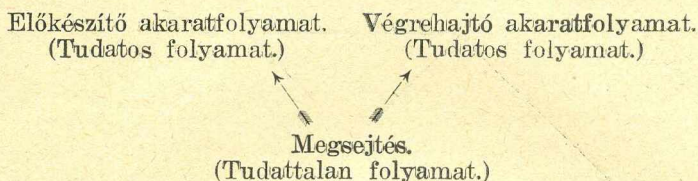
Ilyen látvány mellett az emberek százai mennek el; de nem veszik észre, vagy ha észreveszik is, nem jut eszükbe azt megfesteni, sőt azzal egyáltalán tovább foglalkozni.

Ennek a folyamatnak magyarázata: *a tehetségeket jellemzi, hogy benyomásuk sokkal tartalmasabb, mint az átlagembereké és mélyebb is, mert az érzelmeknek egész skálája pereg le bennük a benyomás idején. Sőt e benyomásokhoz értékelések is fűződnek, amit Kolosy Istvánné (magánbeszélgetés közben) az igazság megérzésének nevezett.*

Egyszóval a tehetségben az impulzust adó benyomáshoz, megsejtéshez, ötlethez úgyszólván egy szempillantás alatt a

tudatos elmeműködések egész raja csatlakozik, ami őt alkotásra készíti. Tehát az alkotás, felfedezés folyamata nem egészen tudatos, de nem is egészen tudatlan elmeműködés.

Ezt a meghatározást ki kell egészítenünk azzal, hogy az alkotás lényegére nézve *akaratműködés*. Akaratműködés előzi meg és kíséri az alkotást, a következő séma szerint:

Ez összehasonlításból is kitűnik, hogy az alkotás folyamatának lényege akaratfolyamat s a nagy tehetségek kritériuma a *nagy akaratlendület*.

Nagyratörés nélkül nincs nagy tehetség.

A tehetség munkája.

A tehetség munkájával magam foglalkoztam előadásomban.

Érdekes, hogy amennyire felderítetlen az alkotó munka keletkezése, épp annyira tisztázatlan probléma az alkotás *munkája*. A pszichológusoknak, biológusoknak, szociológusoknak még sokat kell foglalkozniok a tehetségek problémájával, hogy teljesen megoldhassák.

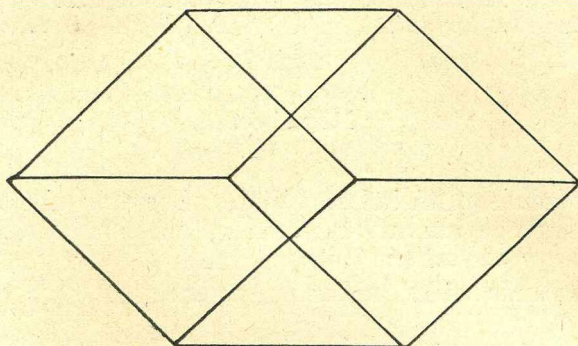
A fantáziáról szállongó frázisokkal nincs megoldva a kérdés. Felelni kellene például arra, hogy a fantázián kívül nincsenek-e a tehetségek alkotásában egyéb speciális értelmi folyamatok s hogy ez az egész értelmi folyamat miként függ össze az akaratral?

Ez az összefüggés belső, szerves-e, vagy csak külső, laza? Előadásomban, amelynek egész szövege a tehetségekről szóló műben fog megjelenni, ilyen irányú kutatásokról számoltam be.

Gyermekek és ifjak rajzain igyekeztem kimutatni, hogy e tehetségek alkotásaihoz nem elegendő képesség a fantázia. Bemutattam 14—15 éves fiúknak olyan rajzait, amelyeken kétségtelenül meg volt állapítható a fantázia gazdagsága. Volt például egyiken gunyhó, házcsoport jegenyefákkal, hegyek, emberek, állatok, ház kerttel és kerítéssel, kút vályuval, tó csónakázó emberrel, bizonyos *külső* rend és összefüggés szerint elrendezve. És mégsem volt művészi alkotás. Hiányzott belőle az *egység*, ennek egybefoglaló ereje. Ellenben voltak

rajzok, amelyeken a fantázia sokkal szegényebbnek látszott, mégis művészi színvonalúaknak voltak mondhatók, mert azokban ki volt emelve egy gunyhó, vagy facsoport, amelyre, mint egységre voltak vonatkoztatva a vidék többi részei.

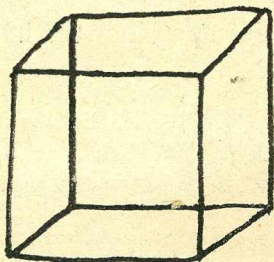
Az egybefoglaló erő az alkotó munkának épp olyan lényeges tényezője, mint a fantázia.

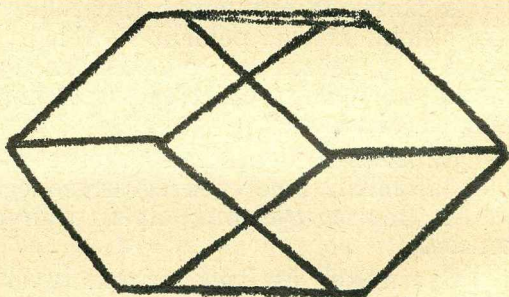
1. ábra. Exponált ábra.

Az egybefoglaló erőről, nemkülönben ennek az alkotó fantáziához és az akaraterőhöz való viszonyáról kísérleteket is hajtottam végre 14—16 éves tanulókon, tanoncokon.

A hamburgi és a Binet-féle alakemlékezeti ábrák közé felvettem olyan ábrát is, amely a kísérleti személyek egybe-

2. ábra. Kockaalaknak felfogva.

3. ábra. Vonalalaknak felfogva.

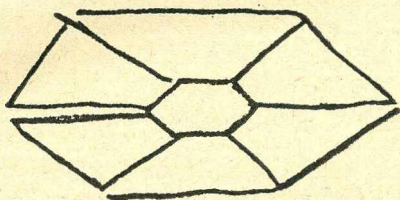
foglaló képzelete szerint csupán egyenes vonalakkól álló síkidomnak, vagy egy kockaalak rajzának fogható fel. Ezeket az ábrákat egyenként 10 másodpercig exponáltam a kísérleti személynek s azután emlékezetből lerajzoltattuk mind az ötöt. A 3. ábra rajza mutatta az egybefoglaló erőt.

A legtöbb tanuló rajza csak vonalakkól összetett síkidomot mutatott. A jóval kisebb százaléknál, az 50 közül 15-nél, azaz 30%-nál, mutatkozott csak ez az összefoglaló erő.

Ez utóbbiak rajzoló képességét külön is kipróbáltam s kitűnt, hogy a 30%-nak $\frac{4}{5}$ része (80%), vagyis az 50 közül 13 mutatkozott jó rajzolóknak: vagyis az 50 közül azokat vetjük tehetségnek, akikben a jó rajzolóképeség párosulva volt az egybefoglaló erővel, tehát körülbelül az összes létszámnak 20 százalékát.

Ezen kísérleti eredmények alapján meg voltak állapíthatók a tehetség alkotó munkájának főbb értelmi tényezői s ezeknek az akaraterőhöz való viszonya, a következőkép:

A *fantázia* magába öleli az alkotó erő *szubjektív* és *érzelmi* elemeit, teszi szubjektív lényvé az egyént, szabadítja fel

4. ábra. Vonalalaknak felfogva.

megkötöttségéből, emeli fel a magasba új világok felé, az ideák világába; teszi lendületessé az akaratot. A fantázia a dicső örömök forrása.

Az *egybefoglaló erő* az *akarati* és az *értelmi* elemeket foglalja magában, az egyén nagy tettekre indító ereje, de egyúttal bíráló, szabályozó, fékentartó ereje is. Az egybefoglaló erő a fantáziával együtt teremti meg az eszmét, a célt s ösztönzi szakadatlanul az alkotó akaratot. Ebben nyilvánul meg a tehetséges egyén *akarateroje*, *jellemnagysága*, *lelküsmereje*, *belső kötelességérzete*, *erkölcsi fölénye*, *hatalma*.

A fantázia boldog öntudatot támaszt, az egybefoglaló erő pedig *önérzetet*.

A kettő együtt teszi nagyvá a tehetséges egyént. De ha az összefoglaló erő elveszíti uralmát a fantázia felett, megindul a tehetség felbomlása, züllése. Létrejönnek a *rendellenes pszichopata állapotok*, a *pszichózisok* s ekkor az egyén öntudata véghetetlen benső küzdelmek és szenvedések színhe-lyévé válik.

Az átöröklött hajlamok és figyelembevételük a nevelésben.

Előadás. Írta és tartotta a „Szülők Iskolájában“
dr. TUSZKAI ÖDÖN orvos.

A mult félévet záró előadásomat azzal végeztem: „*hogy a nevelés nem más, mint küzködés az adottságokkal*“.

Ezzel a mondattal a nevelés technikájának irányát jelöltem meg nagy vonásokban, amiről azonban ma szólunk, az azon kérdés megválaszolása, *hogy mi a nevelés célja?*

A nevelés célja kétségkívül a jellem képzése. A jellemet pedig így definiáltam: Az akarat megtermékenyítése folytán születő érzelem, gondolat alapján kiváltódó cselekvés vagy viselkedés mikéntje az egyén jellemét adja.

Utitz szerint: A jellem a személyiség az ő törekvési irányában (Charakter ist die Persönlichkeit in der Richtung ihres Strebens). Így magában azonban talán csak a közfelfogás szerint helyes a válasz, mert jellem alatt általában helyes, jó testi-lelki tulajdonságokat értünk, tudományos szempontból azonban jellem alatt az egyén lelki konstitúcióját értjük, mely pedig lehet jó, jobb és legjobb, vagy miután az, amit mi rossznak tudunk, vagy hívunk, szintén az egyén, vagy egyéniség *jellege* lehet, tehát szólhatunk rossz, rosszabb, vagy legrosszabb jellemről is.

Ezek után tehát úgy mondhatjuk, hogy a nevelés célja a jó jellem képzése, és bár ami jó, azt szépnek is mondjuk, de a jellem szépsége, mint esztétikai *jelenség*, nem áll szükségképen a jónak szolgálatában, tehát a „szép“ jelzővel is meg kell toldanunk a fenti mondatot.

További elgondolásokra azonban még számtalan, szinte nélkülözhetetlen jelzót találunk a „jellem“ szó elé, de ezek közül csak egyet-kettőt említünk fel. Lehet valaki jó és szép jellem, de lelki konstitúciójának idevágó részletei egymással *ellentétben* vannak, pl. valaki könyörületes szívű, adakozó (altruista), de sem a hozzávaló vagyonszerzés, gyűjtés módjait nem érti, sőt azokat lelke mélyéből utálja. Alapjában ez is a jó és szép jellem egy vonása még akkor is, ha *gyakorlati* szempontból *túlzó* és *hibás*. Egy egyénben azonban e két jó és szép jellemtulajdonság nagy és sokszor tragikus lelki összeütközésekre vezet, amiért is a fenti két jelző mellé legalább is még egyet kell tennünk, azt úgyanis, hogy „*harmónikus*“. Ezek szerint a nevelés célja: a *jó, szép, harmónikus és erős jellem képzése*.

Természetesen ilyen *egészen egyirányú* jellem, akár pozitív, akár negatív irányban, nincsen, mert az ember lelki

konstitúciója, talán nagyon-nagyon kevés kivétellel, a *legkülönbözőbb jellegelemekből* (jellemvonásokból) van össze-téve, úgyhogy az egyént egy vagy több uralkodó elem szerint nevezzük el jó, vagy rossz karakterűnek.

Világos az is, hogy a nagy mindennapi és közvetlen szükségleteket kielégítő *átlagember* nem mindig mutat egy *kiemelkedő, uralkodó* jellemvonást, hanem sokszor a legkülönbözőbb elemek keveréke vagy vegyüléke szerint kapja a közepesség jellemjelzőjét, amelyek szerint a legtöbb ember se nagyon jó, se nagyon rossz, se szép, se csúnya, se erős, se gyenge jellemű.

Tudományosan nem fogadhatjuk el tehát a meghatározást, hogy jellemes, vagy jellemtelen, mert ez utóbbi nem létezik és csak rövidség okáért beszélünk „jellempépzésről“ mint a *nevelés céljáról*.

Mielőtt tovább mennénk e kérdés tárgyalásában, hangsúlyoznunk kell, hogy, habár átlagos értelemben nem vagyok dualista, azaz nem különböztetek meg testet és lelket *külön*, hanem monista, ki előtt a „testlélek“ nem probléma, mégis ha a nevelés céljairól beszélek, akkor azon tulajdonságokra való hatásokra gondolok, melyeket lelki tulajdonságoknak mondunk és melyek összessége ugyanis a lelki konstitúció, miután a test nevelése egy egész más tudománynak, az orvosinak, célkitűzései közé tartozik.

Mikor, mily eszközökkel, és mikép tudja teljesíteni a pedagógia ezen nagyszabású feladatát?

Hogy erre felelhessünk, mindenek előtt azt kell meghatározoznunk, hogy az emberi lélek egyszerűen olyan-e, mint az anyag a szobrász kezében, melyet tetszése szerint formálhat?

Régen megdőlt ugyanis az a nézet, hogy az emberi lélek „*tabula rasa*“, melyre a tapasztalás és nevelés írja fel betűit. Az orvostudomány bűvárlati eredményei az átöröklés tanának köréből tették lehetetlenné, mert ma már világos előttünk, hogy minden *ivadék közvetlen és közvetett elődeinek tulajdonságait hordja magában*, mint keveréket, testi és szellemi téren egyaránt.

II.

Az átöröklés a közéletben elég jól megfigyelt tény és úgy testi, mint lelki szempontból sok tapasztalati adatot szolgáltat.

Häckel ontogenezise és filogenezise már sok évtized előtt tudományos alapot teremtett az átöröklés tanának, midőn bebizonyította, hogy a magzat a méhben összes őállatelődei-nek összes fejlődési alakjain átmegy az egysejtű petétől kezdve (Ontogenezis), és ha megszületik, akkor mutatja a

törzshöz tartozó fejlődési formákat (Filogenezis), sokszor szinte meglepően, midőn a gyermek az újszülöttség idejétől egész a serdüléskorig több elődjének testi alakjaihoz, lelki tulajdonságaihoz sokban feltűnő hasonlatosságot mutat, mely alakulások egészen a serdülés koráig tartanak.

A beszéd talán legjellemzőbb ilyen lelki jelenség a méhenkívüli életben, mert azt egyszerű hangutánzó egytagú szótagokkal kezdi, amilyen lehetett egykor valószínűleg az ősemler beszéde, (*Velits Antal*: „Ursprung aller Sprachen“) és csak lassanként szed fel a környezetétől egy-egy szótagot (*Nógrády László* kitűnő megfigyelései), mígnem megtanulja a környezet nyelvét.

Orvostani szempontból igen fontos és érdekes adatokat szolgáltat az átöröklés tanához az ú. n. *vércsoportvizsgálat*.

Ezek szerint az emberiséget fajszerpontból eddig négy vércsoportba sorozhatjuk, melyek mindegyikének megvan a maga vérindexe.

Ez a vércsoport és vérindex-jelenség elődökről utódokra szigorú pontossággal átöröklődik úgy, hogy a gyermek egy csepp véréből az apát, melytől származik, meg tudjuk határozni, illetőleg legtöbb esetben *negatív*e azt, hogy a keresetek közül melyik nem lehet az ő apja.

A biológiai részből, tehát az átöröklés élettanából a következőket mondanám röviden:

A hím és női ivarsejtek, melyeket közösen *gamétáknak* nevezünk, a sejthártyával körülvett plasmából és magból állanak, mely magvak a hím és női ivarsejtekben különböző számú magszelvényeket tartalmaznak (kromoszómák), az így leírt sejteket *idioplasmának* is szoktak nevezni, a megtermékenyült petesejtet *zygotának*, az *idioplasmában* öröklődő egységeket *gen*-eknek nevezzük. Ez utóbbiak viszik a *kopuláció* alkalmával az apai és anyai öröklődő egységeket magukkal és alkotják a *zygotában* a létrejött egyénnek ú. n. *idiótípusát*, mely tehát egy adott öröklési kombinációban jött létre.

Homozygotáról beszélünk, ha két teljesen egyenlő *idioplasmájú gaméta* egyesült a *zygotában*, de ez csak növényeknél fordul elő, míg az állatvilágban soha ilyen egyenlőség nem fordul elő (*heterozygota*), miért is az emberre nézve az örökléstanban csak ú. n. *basztard*-ivadékról beszélhetünk.

Azon tünemény tehát, melyben az utódok *genjei* azonosak az elődök *genjeivel*, ezt a tényt *átöröklésnek* nevezzük.

A *genek* hordozójának leginkább a *magszelvényeket* tekintik és *Weisman* szerint nemesak az ivadék *neme*, hanem *testi* és *lelki* tulajdonságai (konstitúciója) attól függnek, hogy a *gaméták* melyikéből egyesült több, vagy kevesebb a *zygotában* és jutottak ennek folytán tovább a fejlődésben szerephez.

A *zygota* sejteinek osztódásakor kétféle sejtcsoportot szoktunk megkülönböztetni, és pedig: a *test felépítéséhez* szükséges sejteket (*szóma-sejtek*), és a *szaporodásra* szolgáló sejtcsoportot, (*ivar-sejtet*), melyek női, vagy hím csiracsoporból állanak. A testépítő-sejtek az egyén halála alkalmával meghalnak, pusztulásnak indulnak, a *csirasejtek plasmája* azonban *átmegy az utódokra*, nemzedékről-nemzedékre, ebben tehát az *ember halhatatlan, örökéletű*.

Minden egyes *gen*, mely átjut az utódba, tulajdonképen két egyedből áll, ú. m. *hím* és *női* egyedből, mely soha egymással nem egyesül, tehát valóságos *gen-párok*at képez (*Erbanlagepaar*), ezen párok mindegyikében a hímegyed az apától, a nőegyed az anyától származik. Ha tehát pl. az apa és az anya barna szemű, akkor az ivadék is ilyen lesz, de ha pl. az apa kék szemű, az anya barna, akkor az ivadék kék-szeme nem az apától öröklött, hanem a szivárványhártya ezen színe úgy keletkezett, hogy a *gen-párokban* az apai egyedek voltak az *erősebbek* (a *dominánsok*), míg az anyaiak a gyengébbek (az *elfedett*, vagy *recesszív*).

Az átöröklés-tanból közölt ezen néhány szó már egész világossá teszi előttünk, hogy összes testi-lelki tulajdonságunk, tehát a „konstitúció“ és ettől függőleg egész életünk sora a *fogamzás pillanatától adva van*, mert a *gamétákban* lévő *geneket* azon mód kapjuk át a *zygotába*, amint azt nemzünk kapták elődeiktől.

A teleppárok, vagy *gen-párok* számszerinti egyesüléséből millió és millió féle kombináció lehetséges ugyan és esetenként változhatik a *dominancia*, vagy a *recesszivitás*, de a *kromozomák*, az átöröklést hordó *ének*, változatlanok.

Már multkori előadásomban említettem, hogy az egyén jellemére oly elhatározó *testalkotás*, a növekvés folytán mindegyre változó gyermektesten nem látható meg, sőt ily irányban semmiféle jelet nem ad, és legfeljebb a *serdülés* korában sejthetünk meg a végleges testalkotás típusát illetőleg egyet és mást. Következtetni azonban nagy valószínűséggel lehet az *előző nemzedék* megfigyeléséből, testalkotásának tanulmányozásából (*genealogia*).

Mendel, ágostai rendű szerzetesnek leszármazási variációs törvénye a növényvilágra áll, de megsejthetünk ebből az állatvilágra nézve is egyet és mást.

Mendel ugyanis azt észlelte, hogyha egy *élénkfehér* és *élénkvoros* virágú növényt, a *jalappa mirabilist* keresztezi, akkor az első ivadék e két szín keverékét viseli, vagyis *rózsaszínű* lesz. Ezt az ivadékot nevezzük mi *basztard*-ivadéknak.

Ha most ezt a *basztard*, tehát rózsaszínű ivadékot önmegtermékenyítés útján szaporítjuk, akkor az ivadékoknak csak

fele lesz rózsaszínű, a másik fele két egyenlő részben (tehát negyedben) vörös, illetve fehér virágú lesz.

Képletesen:

$$V + F = bR$$

(vörös + fehér = basztard rózsaszín)

$$bR = \frac{R}{2} + \frac{V}{4} + \frac{F}{4}$$

(basztard rózsaszín = $\frac{1}{2}$ rózsaszín + $\frac{1}{4}$ vörös + $\frac{1}{4}$ fehér).

A második *basztard*-generációban tehát *hasadás* jelentkezik, ami által az eredeti *színtípus* újra előállott. Ha a tiszta *homozygota* utódokat önmegtermékenyítés útján tovább tenyésztjük ki, akkor *tiszta* utódok jönnek létre, míg a *basztard* utód továbbra is *basztardot* termel.

Ha ilyen kísérleteknél egyik színű *basztard* az egyik szülő színéhez igazodik, legfőképen mint a Mendel-féle borsóikísérletnél, akkor ezt a színt *domináns* színnek, a másikat *recesszív* színnek nevezik.

Mint mondtuk, az ember mind *basztard* származék, de *domináns* jellege szerint lehet *ciklothym* vagy *schyzothym*, miként ezzel bővebben „*Testalkotás és Jellem*“ című előadásomban foglalkoztam. Ehhez ma csak azt akarom hozzátenni, hogy a *cikloyd* általában, mint *domináns* jelleg öröklődik át, míg a *schyzoid* inkább *recesszív*.

Ugyanott megbeszéltük azt is, hogy a testalkotás jellege elhatározó az egyén lelki konstitúciójára nézve és valószínű, hogy a legközelebbi jövőben az orvostudomány képessé lesz pl. *endokrin*-rendszerre való testi hatások útján a *lelki konstitúciót* is befolyásolni.

Nem azt hiszem, hogy nekem nem tetsző testi-lelki tulajdonságokat eliminálhatok, hisz ezek a *genpárokban* adva vannak (*adottságok*), hanem hogy:

1. Ezen adottságokat meglátni, *helyesen felismerni* tudjam. *Ez a pedagógiai diagnózis.*

2. Hogy ezen adottságokat jókra és rosszakra, uralkodókra és alárendeltre, tartósakra és átmenetiekre, nyiltakra, vagy rejtettekre, szilárd vagy plasztikus természetűekre stb. osszam fel (divízió diagnosztika) és meghatározzam, melyek ezek közül az *endogének*, tehát *átöröklöttek*, és melyek az *exogének*, tehát külső, környezeti hatások eredményei, melyek nyugszanak inkább *testi*, melyek inkább *lelki* alapon.

3. Hogy a fentiek alapján meghatározzam azon *pedagógiai* eszközöket és módokat, melyek a *jó* lelki tulajdonságokat fejleszteni, rosszakat lemérsékelni, elhalványítani képesek.

III.

A neveléstudomány nagy mulasztása, hogy feladataiban és célkitűzéseiben a testi-lelki átöröklődés nagy tényét és így az adottságokat nagyon kevésbé, vagy sehogy figyelemben nem vette a *gyakorlatban* és így methodikája cserben hagyta, eredményei jórészt nem voltak reálisak.

Az orvostan viszont pedagógiai téren nem tudott mozogni, bármennyire érezte számtalan esetben ennek szükségét, mert különösen, mióta tisztán természettudományi alapra állott, óvatosan kerülte a „lélek“ fogalmának említését, mert ezt sem anatómiai, sem élettani alapon meg nem érthette.

Ami túl ment a fizikán, azt már *Kant* transcendentálisnak, vagy metafizikainak nevezte, mely fogalmakkal mintegy elismerni látszott azt a hamleti mondást, hogy „túl az érzékelhető világon vannak törvények és történések, melyeket csak titokzatos sejtéssel álmodhatunk meg“.

Az orvostan ezekkel a titokzatos sejtelmekkel dolgozni sem nem akart, sem nem tudott és mint erősen a realitás talaján pulzáló tudomány, az „elhívésre“ nem volt berendezve.

Érzékfelettiről azonban tudott és ezt nem nevezte „metafizikainak“, mert fizikai kísérlet alapján állott.

Ilyen volt például a *szirén*-kísérlet, melynél a vörös hangokon túl már nem érzékelhető hangjelenségeket biztosan regisztrálta ugyan, de *érezkeletti* jelenségnek nevezte.

Valami hasonlóknak kell tekintenünk a rendkívül magas feszültségű, úgynevezett *Tesla*-áramokkal telített szobalevegőt, mely áramokat azonban nem érezzük, nem érzékeljük semmikép, jelenlétüket azonban bebizonyíthatjuk, ha egy teljesen szabadon álló villamoslámpát veszünk kezünkbe, mely a rajtunk áthatoló óriási feszültségű villamáram folytán izzóvá, fényessé válik.

Csak az utóbbi évtizedekben ment az orvostan egy lépéssel előbbre, midőn a leipzig-i *Wundt*, továbbá *Fechner*, *Weber* és mások egy új tudományt alapítottak meg és fejlesztettek ki, melynek címe és tárgya „a lélek fizikai vizsgálata“ volt (*Psychophysik*).

Ezzel a nagyszabású tudománnyal megjelent a „lélek“ szó és fogalom az orvostanban és számos zseniális művelőre akadt. Nálunk *Ranschburg* és *Szondy* fejtenek ki érdemes munkát e téren, a pedagógiai szemináriumban pedig *Nagy László* vezetése mellett dolgoznak egy jól felszerelt laboratóriumban, hol az emberi elme néhány igen fontos működési jelenségét figyelik meg, kísérleti úton regisztrálják és egyben *gyakorlati* szempontból is rendkívül hasznossá teszik munkájukat, midőn azt a pályaválasztásnál való helyes tanácsadás lehetősége miatt művelik. Ezek a *psychotechnika* körébe tar-

tozó kérdések, melyeket nálunk különösen *Bálint Antal* művel.

Amint ezekből látható, az orvostudományba jutott „psyche“-fogalom nem metafizikus, nem transzcendentális, hanem erősen fizikai, élettani alapra helyezkedik és így teljesen különbözik az egynémely világszemléletek és bölcseleti irányokban elfogadott lélekfogalomtól, mely bár az emberi test útján nyilatkozik meg, de azt túléli és önálló életet folytat.

Az emberi életnek ezt a „dualisztikus“ felfogását az orvos-tan túlhaladta, legyőzte és ú. n. *monisztikus* álláspontra helyezkedett. Így született meg „Leibseele“ (test-lélek) fogalma, melyben a lélek nem más, mint az élő test energiája.

Tudom jól, hogy az „energia“ szóval nem magyarázom meg a lényegét, de megvígaszta az a tény, hogy pl. a villamosságot is energiának nevezzük, tehát ennek sem ismerjük a lényegét, mégis csodálatos módon tudjuk hasznosítani a magunk számára, midőn a villámot járomba fogjuk, vele fűtünk, világítunk és nagy terheket hordatunk.

A lélek mint testi energia még másban is hasonlít a villamossághoz, mely megvan az elemekben, pl. a cinkben és szénben, de csak akkor lesz láthatóvá mint szikra, ha e két elemet egymáshoz közel hozzuk és salétromos folyadékba mártjuk. Így valahogy lehet a test csodás alkotórészeinek elemeivel is, melyek csak bizonyos föltételek mellett, ha találkoznak, tudják megnyilvánítani azt, amit elmebeli vagy lelki jelenségnek mondunk. Valószínűleg a vér az a folyadék, amelyben az elemeknek találkozniok kell.

Ha porrázúzzuk a szénét vagy cinket és szétszórjuk valamely nagy szélvész idején, vajjon hová lesz az az energia, amely bennük előbb megvolt és bizonyos körülmények között megnyilvánult? *El nem vesztetik a természetben semmi*, legfeljebb szétesik alkotóelemeire, és mint ilyen képessé lesz új, hasonló, vagy teljesen ellenkező vonzású energiák szolgálatába állani.

Ha testünk élete megszűnt, vajjon nem hasonló folyamat vár-e arra a benne lévő energiára, amit léleknek nevezünk?

IV.

Az öröklött hajlamok, az adottságok nagy átlagban két csoportra oszthatók, úgymint *testiekre és lelkiekre*, de ezek között éles határt vonni legtöbbször nem tudunk.

Kétségtelen ugyanis, hogy agyvelőnk és minden ezzel összefüggő idegszálunk, az úgynevezett lelki jelenségek vivője és kiváltója és ezért ezen idegrendszer szerkezeti eltérése, egészséges vagy beteg volta tehető felelőssé minden úgynevezett lelki jelenséget.

Az egész testi-lelki élet fejlődésének *tempója*, a lelkiéletnek *színe*, a *változó hangulat*, a lelki *konstitúció* (jellem) *színe*: a *temperamentum*, mely sokkal állandóbb a hangulatonál, nem a központi idegrendszertől függ, hanem *endokrinmirigyek* úgynevezett *hormonjaitól*, melyek a központi idegrendszerre hatván, ennek útján és segélyével jutnak érvényre.

Mindez és egyéb megfigyelések csak megerősítik a testlélek szoros összefüggését (monizmus), mely körülményt rendkívüli figyelemre kell méltatni, ha testi-lelki *öröklött* hajlamokról beszélünk (endogen öröklés).

Már a kora gyermekkorban megnyilvánul pl. a plasztikus művészetekre, vagy a zenére való hajlam, hisz' erről nagy történeteket beszéltek nekünk a Gyermektanulmányi Társaság által rendezett kiállítások.

Az ilyen tehetségek megnyilvánulásának jellege, hogy sokszor bámulatos *korán* jelennek meg, *spontán* nyilvánulnak meg, sőt törnek elő, hihetetlen akadályok, erőszakos korlátozások, rendszeres elnyomások ellenére is korán megkapják és egy életen át magukkal ragadják az egyént még akkor is, ha legjobb meggyőződése és józan, kereskedelmi számítása alapján önmaga is ellene van az egész iránynak.

Az ilyen hajlamok a korai gyermekkorban *átöröklöttek*, illetve *adottságok* az eseteknek majdnem mindegyikében és ezeket nemcsak a korai megjelenés, *spontaneitás* és energikus megnyilatkozás jellemez, hanem legtöbbször a feltörés: az *erupció*-szerű megjelenés és ilyenkor egyeneságú elődeiknél bizton megtaláljuk ugyanezen hajlamokat vagy képességeket, nyíltan és nagyszabásúan kifejlődve, vagy elnyomottan, rejtetten, csökevényesen az elődök egyikében vagy másikában, vagy egy-egy elődpárban.

Válhatik azonban valaki közepesen aluli, vagy esetleg jóval felüli festővé, zenésszé, szobrászá, minden öröklött hajlam *nélkül*, akár megvannak e művészi képességek az elődökben, akár nem, *rákényszerítettés* és *megszokás* útján, sokszor a szülők vagy nagyszülők kívánságára: gyengédségből, gyengeségből, vagy szeretet által indítva, máskor a *rákényszerítés* rendszeressége folytán, vagy az önkénytelen, tudattalan megszokás alapján.

Így látunk pl. nagy festők vagy zenészek gyermekeinél olyat, ki csak azért művészkedik, és e művészetben valami járatosságot szerezni iparkodik, mert látó- vagy hallóképeségének *legelső* megnyilvánulásától kezdve folyton e művészetet látta vagy hallotta, tehát mint mondani szokták, ez „szinte vérévé vált“.

Ha az ilyen gyermeket lelkileg jól megvizsgáljuk, csakhamar arra jutunk, hogy minden más, csak nem művészi

egyéniség, hanem pl. *kereskedő* vagy *iparos*, vagyonéhes, spekuláns szellem (kalandor) vagy felforgató, vagy pedig szürke, színtelen, tucatember.

Az ő művészi megnyilvánulása tehát csak *szerzett* képesség és nem átöröklés, adottság.

Mondanunk sem kell, hogy nem lesz nagy műtét későbbi éveiben mindezek leoperálása egyéniségéről és az előbb említett „ellenhajlamok“ érvényrejuttatása, mert ezek az ő tulajdonképeni adottságai. E pontnál kell megkülönböztetnünk az *adottságokat* az *átöröklött* hajlamoktól, mert pl. a lánglelkű *Petőfi Sándorban* a nagy, költői képesség *adottság* volt, de ezt nem örökölte mészáros apjától és cselédsorsba tartozó anyjától.

Nem lehetetlen azonban, hogy ezekben, vagy még előbbi őseiben mélységesen elnyomva rejtőzött ilyen vagy hasonló művészi hajlam, de ezeket nem fedezte fel a kutató genealógia.

Érdekesebbnél érdekesebb példákkal tudnék szolgálni e helyen, de ezek helyett inkább rámutatok *Ostwald*: „*Nagyemberek*“ című művére, valamint „*Psychogenese und Psychotherapie körperlicher Symptome*“ című, Bécsben 1925-ben megjelent gyűjtőmunkára.

Arról a kimeríthetetlen kazuisztikáról, melyben felsorolják a *lelki* eredésű *testi* jelenségeket, vagy fordítva, nem szólhatok e helyen, de fel kell említenem, hogy bizonyos *betegségek* egyenesen *forrásai* bámulatos művészi hajlamoknak, hihetetlen energiáknak, emberfeletti teljesítményeknek.

Így a *tuberkulózis* — mely *Petőfinek* is betegsége volt — sok nyugtalan, sokoldalú, fáradhatatlan alkotó vagy művészi munkajelenségnek oka, bár persze nem minden tuberkulózis egyúttal kiváló is.

Ismerős az a tény is, hogy mirigy-tuberkulózisban szenvedő, úgynevezett szkrofulás gyermekek majdnem mind kitűnő, igen jóviselkedésű gyermekek, sokszor feltűnően korárették és ezért szinte visszatetszők.

A mártírok majdnem mind súlyos *hisztériások* és a leggyávább neuraszténias éppen neuraszténiája folytán hihetetlenül nagy *hőssé* lett a világháborúban, mert az egészséges idegű ember óvatossá, meggondolt és ügyeskedő a maga bőrének védelmében, a neuraszténias eszeveszetten bátor az ő határtalan félelmében, ijedtségében, gyávaságában.

Átöröklött jó hajlamok vagy adottságok még: a tudományosságra való hajlam, a szónoki, előadói, az organizálóképesség, a rendesség, tisztaság iránti, a vezetésre, parancsolásra való hajlam, az elmélyedés vagy meditálás tehetsége, a gyűjtés, az alkotás, a gyors cselekvés, a határozottság, a kitarítás, a bátorság, az altruizmus stb. erénye, vagy a mindezekkel *ellenkezők*: a gyávaság, a hazudozás, a ravasz megjuhászko-

dás, az alattomoság, a pénz- és vagyonéhség, a lustaság, a közömbösség, a könnyelműség, az örök ingadozás, határozatlanság, az erények jól-rosszul való *szimlése*, a törpe vagy torz ambíció, a veszett önzés, a féktelenség, a közönséges szórakozások kedvelése, sokszor az iszákosságra való készség, játékszenvedély, árulkodás, erőszakoskodás, jogtalan követelődés, mások megrövidítése vagy károsítása, a káröröm, a pöffeszkedés, az öndicséretre való hajlam stb., stb.

Íme, ezek és mások a legtöbbször *átöröklések* vagy adottságok, nem pedig testi vagy lelki betegségek, sem azok határán nem járnak. Ezek tehát egyenesen és kizárólag a *pedagógia* hatáskörébe tartozók, midőn is a fentemlített jó tulajdonságokat vagy hajlamokat támogatja, kifejleszti, megnöveszti, az utóbbiakat pedig lemérsékli, elhalványítja, érvényesülési képességüktől megfosztja.

Nem szabad felednünk, hogy sok *tehetségnélküliség* vagy *áltehetség* tartós vagy átmeneti alakja erős bírálatra szólít minket e jelenségekkel szemben, és hogy *szerzett* képességek *nem* örökölhetők át.

Talán úgy foglalnám össze a mondottakat, hogy a *neveléstan célja azon feltételek megállapítása, megszabása vagy megteremtése, melyek között a testi-lelki hajlandóságok, képességek pozitív (fejlesztő) vagy negatív (tompító) irányban érvényesülhetnek.*

V.

Testi jelenségek, melyekből lelki átöröklések magyarázhatók, megérthetők a fentemlített idegbajokon kívül, az *idegrendszer* finomsága, túlzott reagálóképessége, vagy mindennek teljesen ellenkezője, ezek igen sokszor már a kórosság határán vannak.

Ezekkel az orvostudomány foglalkozik, de pedagógiai alapon, vagy fordítva, a pedagógia, de orvostudományi alapon. (Pedagógiai orvostan.)

Ide tartoznak a testalkotással összefüggő jellemképek, melyekről a „Testalkotás és jellem“ című előadásomban szóltam: a *ciklothymek* és a *skizothymek*, vagy más, inkább az orvostan felé orientálódók: az *epileptoidok*, a *hysteroidok* (consagiunitás, progressio, homotypia, homochronia alapján stb.).

Ezekkel az *eugenika* (a nemzés egészségtana) foglalkozik, mely a „fajegészségtan“ tudományában talál alapfogdotokra és bajmegelőző (preventiv) módokra.

Alapfogdotata a *szülői* egyedek kiválasztása és az átörökölhető testi és a lelki betegségek (lues, elmebajok, bűnözés, gonosztevés hajlama stb.) elhárítása céljából.

Az átöröklések és adottságok ezen területe tehát nem a neveléstan célja, de mégis sokszor érintkezik ezzel, midőn az egyéni buzdítás, biztatás, reménykedés útján az *akarát* — mely sokszor fogyatékos vagy repedt — *felserkentése* útján bírja erélyes, kitartó, szívós, céltudatos cselekvésre, megszokásra, önbizalomra vagy önuralomra, lemondásra és elszokásra.

Amilyen lehetetlen akadályokkal küzd az eugénika a *gyakorlatban* (házasulandók ellenőrzése, aszexualitás stb.), annyira diadalmasan hatol előre az *egészségtan* és az *immunitás* tana.

Az *eugénika* mint tudomány, kell, hogy érdekeljen minden pedagógust, mert szárnyait kibontotta és hovatovább megkeresi és megtalálja az érintkezést a neveléstan vezetőgondolataival, a *gyakorlati* alkalmazásban azonban mind a mai napig kudarcot vallott. Így járt például a házasságra lépők kötelező egészségi ellenőrzésével, mert ezzel megnehezíti ugyan a házasságkötést, de éppen ezért megnöveli a házasságon kívüli szexuális életet. Dániában például ez az oka, hogy a törvénytelen gyermekek száma percentualiter talán a legnagyobb Európában. Addig, amíg egy teljesen ártatlan kis újszülöttre a rosszlelkű és hátramaradt társadalom rányomja a „törvénytelenesség“ bélyegét és ezáltal szinte megfosztja a tisztességes, egyenes úton való haladástól, addig eltévesztett minden intézmény, mely a házasságon kívüli születéseket előmozdítja. Ha egyszer elkövetkeznék az az idő, amelyben az emberek jósága, okossága, tisztessége és primitív irgalmassága eltörli ezt a szegénybélyegét „önmagáról“, akkor az ú. n. illegális házasságra lépők egészségi ellenőrzése is lehetséges volna és a születések jobb eredményeket mutatnának fel, mint ma.

A másik intézmény, amelyet a nemzés egészségtanából a gyakorlatba átvitt elsősorban Amerika, a testi-lelki betegségek átörököltségének *meggátlása* azáltal, hogy az ilyenben szenvedőket műtét útján megfosztja a szaporodás lehetőségétől.

Amerika államai közül tizenhárom iktatta ezen ú. n. *aszexualitási eljárást* törvénybe, de lassanként érvénytelenítették, mert jó hatását a közegészségügy szempontjából *minimálisnak* tapasztalták.

Meggyőződtek ugyanis arról, hogy az orvostudomány csak igen kevés, ú. n. extrém-esetben tudta *valószínűsíteni* a testi-lelki betegségek átörökölhetését, illetőleg az erre való hajlamokat (szifilis, tuberkulózis, elmebajok, iszákossági következmények, szokványos bűnözések), mely esetek száma a gyanús esetekkel szemben is nagyon kevés volt és ezekben sem szolgált a törvény és műtét végrehajtására feltétlen szükséges biztonsággal. Általában azonban még kisebbnek látszott

e szám, ha megdöntötték, hogy a törvény csak a kezük ügyébe kerülteken (börtönök, fegyházak, kórházak lakóin) hajtható végre, míg a sokszázszor nagyobb kintlévők, szabadon élők hozzá nem férhetők.

Mindehhez még járul azon körülmény, hogy szinte meg nem számlálható sokezer azok száma, kik évtizedeken át társadalmi közösségben élnek velünk, dolgoznak közöttünk, sokszor nagy és vezetőszerphez jutnak és egy *lappangó* elmebaj csirait hordják magukban. Ilyenkor ez a súlyos és szomorú betegség majdnem semmi tünetet nem ad és csak nagy néha kelti fel az élesen figyelő szakember halvány gyanuját, és ami legfontosabb, neki magának sincs sejtelve erről, amidőn lassan vagy hirtelen ijesztő tünetek lépnek fel, melyek elkísérik közeli vagy távoli pusztulásáig. Ilyenkor már régen családot alapított és több törvényes vagy nem törvényes gyermek szülője: hol maradt itt az átöröklési *törvény* hatása?

Végül még az is figyelembe veendő, hogy elmebaj és lángelméjűség igen gyakran egy törzsen fakadnak és így sohsem tudjuk megmondani, mikor akadályozzuk meg a műtét útján, a törvény erejével és segítségével, egy-egy lángelme születését, melyekre pedig nekünk annál égetőbb szükségünk van, minél inkább fenyeget összeroppanás a kultúra eddigi útjain minket és ennél fogva minél inkább óhajtjuk a lángelme eljöttét, ki új utat mutat, új utat segít törni nekünk, fáradt, kimerült vándoroknak.

Nem azt mondjuk, hogy hagyjuk el az említett hatásokat, mert tökéletlenek, hanem hogy ne várjunk tőlük semmi nevezetesen addig, míg a haladó tudomány ezen a *gyakorlatban* való nagy nehézségeket le fogja tudni győzni.

Mindezeknél sikeresebb a pedagógiai orvostan gyakorlati hatásaiban, midőn a fentemlített testi-lelki adottságokkal szemben mindenekelőtt és mindenekfölött az *akaratot* növeli meg az egyénben.

Igaz, hogy e téren előbb egy nagy és hatalmas életszemlélettel, a *determinizmus*sal kell — vagy kellene — diadalmasan megküzdenie, mert eszerint nincs szabad akarat, miután az akarat is determinált jelenség. „Azt akarom, amit muszáj (kell) akarnom“ (Mensch, du musst müssen), mert különben *mást* akartam volna.

Az akarat gyengesége, határozatlansága, ingadozása, repedt volta úgyszólván az egyetlen oka az öröklött rossz hajlamok túlsúlyának, szárnalmas vagy tragikus túlfejlődésének és az öröklött kiválóságok eltörpülésének, elrejtőzésének, csökevényes torzfejlődésének, már pedig az akarat — mint elsőrendű *lelki jelenség* — első sorban az *idegrendszer épségére, mint szomatikus (testi) alapra támaszkodhatik csak és egyedül ezen épülhet fel.*

Az adottságok vagy öröklött hajlamok egy másik óriási csoportja legfőképen az *endokrin-szervek* által elválasztott hormonoktól függ, mely csoportokat az orvostan egy újabb hajtása, a *tipologia* tárgyalja.

Ezek az úgynevezett vérmirigyek (így nevezzük, mert váladékaikat egyenesen a vérbe adják le) az *értelmet* (agyat) *serkentik* (ilyenek a pajzsmirigyek, a nemi mirigyek, a közti-agy, a mellékvese), vagy az agyat működésében *késleltetik* (a thymus, a tobozmirigy, a mellső agyfüggelék) és a *hangulatot emelik* vagy *lenyomják* (az előbbieket: a túlsok hormont termelő mellékvese, pajzsmirigy vagy mellső agyfüggelék, mellékvese kéregállománya, az ivarmirigyek, a köztiagyfüggelék; a hangulatot *lenyomókhöz*: a pajzsmirigy és a pankreas — ha nem működnek kellőleg — tartoznak).

Átöröklés, illetőleg adottság, tehát pl. a *mellékvese erős fejlettsége*: az ilyen emberek testileg atletikusok, igen izmosak, érélyesek, nem kövérek stb.; *lelkileg*: nagyértelmű és erős etikai érzésű, de hamar változó hangulatúak, míg a *mellékvese gyenge fejlettségénél* inkább gyengecsontú, kistermetű, kis ivarszervű test mellett félénk, nagy intelligenciájú, de túlérzékeny, hamar fáradó, pesszimista, lehangoltságra hajló egyének.

Az *erős fejlettségű nemi mirigyek* rendesen kistermetű, jóizomzatú, szőrös embereknél fordul elő, kik *lelkileg* derűs, túlizgékony, koraérett, erősen *erotikus*, de kényelmet, jó életet kereső, lustaságra hajló emberek.

Az *ivargyengék*: hosszú növésű, gyengeizomzatú, síma, puhabőrű, puhahajzatú emberek, *lelkileg*: átlagok, érélytelenek, hidegek, idegesek, elégedetlen emberek, furcsa szokásokkal, sokszor különcködésekkel.

A gazdag pajzsmirigyűek: közép- és nagyobbtermetűek, fiatalos mozgásúak, soványak, melegkezűek, sokszor tenyéren és talpon izzadók, *lelkileg*: fokozott munkaképességűek, erotikusok, nyugtalanok, túlérzékenyek, gyors észjárásúak, érélyesek, céltudatosak, de gyorsan változó és a levertségre hajlamos temperamentummal (schizothymek). A *pajzsmirigyben szegények*: kismövésű, kövéres, nagyfejű, ritkahajú, kurtanyakú, durvabőrű, lomhahajrású emberek (ciklothymek), *lelkileg*: nehéz észjárású, átlagos vagy azon aluli észképességűek, egyhangú, sokszor közömbös viselkedésű, gyenge-erélyű egyének.

A *mellékpajzsmirigyben szegények*: hosszú, sovány, éles arcvonású, vékonykezű, lábú, sápadt emberek, *lelkileg*: közép értelmességű, nyugtalan, panaszkodó, hypochonderes, mártírságra hajló, vagy fanatikusok, despoták. Míg a *thymusban gazdag* (megmaradó kedeszmirigyű) emberek közepes- vagy nagyobbtermetűek, finom áttetsző bőrűek, soványak, nyugtalan

tekintetűek, *lelkileg*: búskomorságra, sokszor bűnözésre hajlandó impulzív emberek, sokszor nagy tettek és nagy fiaskók elkövetői, hasadtjelleműek, külső és belső (rejtett) jellemmel, melyek sokszor egymással teljesen ellentétben vannak (schizoid).

Az endokrinmirigyek túlfejltsége, vagy fejlettségének hiányos volta, illetve túlműködése, vagy működésük defekt volta élettanilag, biokémiai úton meghatározható jelenség, mely néha már gyermekkorban, de különösen a *serdülés* korában egész határozottan kimutatható és mivel *rendesen* öröklött *testi jelenség*, mely, mint fentebb felsoroltam, elég *pregnans lelki* hatásokkal jár, tehát a nevelésnél ezeket nagyon tekintetbe kell vennünk, illetve orvostani módokkal a hiányzó hormonokat pótolnunk, a kóros túlműködést más ellenhatású hormonokkal csökkentenünk.

Tudom, hogy ezen a téren nem állunk a tudomány fejlettségének tetőfokán, de közismert tény, hogy igen sokat tehetünk már ma is és nemsokára ott tartunk, hogy ilyen *szomatikus beavatkozásokkal sokszor elég súlyos lelki (elmebeli) tüneteket lemérsékelhetünk, leszoríthatunk, vagy talán egészen elnémíthatunk.*

Kétségtelennek látszik, hogy a jó és rossz jellembeli tulajdonságok legtöbbje átöröklött, de igen sok közülük a szerzett is.

Mindegyikkel szemben a pedagógiai gyakorlatnak fel kell venni a küzdelmet, akár pozitív (tehát fejlesztő), akár negatív (tehát tompító) irányban és e célból nemcsak az akaratot kell megnevelnie, hanem az illető egyén számára a tágabb (szociális) és szűkebb (családi) *milőt*, illetve ennek hatását szabályozni.

A társadalmi milő szabályozása nem tőlünk, orvosoktól, vagy nevelőktől függő, de egyet megtehetünk: *áthelyezzük* olyan társadalmi környezetbe, mely adottságai helyes fejlődésének jobban megfelel, mint az, melyben történetesen született, vagy amelyben él. Ez azonban külön nagy téma, melyről e helyen nem beszélhetek.

A családi környezethatást azonban a szülők okos, megfelelő magatartása szabályozhatja elsősorban, de a családban élő felnőttekre mindre kötelező.

Óriási feladat, nagy önuralom, önmérséklet, önmegtagadás kell ehhez a környezet részéről, mely magatartásnak *iránya* mindenekelőtt a *helyes pedagógiai diagnózis*on alapuljon, de a világon minden áldozatot megér a testi-lelki jó hatás, pl. a csendes példaadás szuggeráló erejével, melynek segítségével az átöröklött jó hajlamok és képességek nagyra nőnek, a rosszak letompulnak, elerőtlenednek és ezúton a mi legdrá-

gább kincsünknek, a gyermeknek és velük hazánk jövődő boldogságát segíti kivívni.

Nem *kísértetek* lesznek gyermekeink, mint *Ibsen* írja nagy színművében, kik bűneinket néma, de gyilkos szemrehányással büntetik, hanem derék, erős, derült és sikereket kivívni tudó, drága jó utódok származnak így: az *átöröklött hajlamokkal való fárasztó, de sikerrel biztató küzködés alapján.*

A szülők és »a harmadik hatalom«.

Előadás a Szülők Iskolájában 1930 április 22-én.

Írta: dr. KEMÉNY GÁBOR.

Nem az iskolának, de az életnek tanulunk, — mondja a közmondás; ámde ennek a bölcsességnek a kitermelése mutatja, hogy az étellel szemben egy félelmetes hatalom áll és ez maga az iskola. És minél változóbb maga az élet, annál nagyobb, misztikusabb hatalom az iskola a maga kínos szabályszerűségével, változatlanságával, a fejlődéstől való gögös elfordulásával. Iskola és élet, iskola és szülők egymásra hatásáról sok szó esett a modern pedagógiai irodalomban és a modern életfejlődésben egyaránt, de ez az egymásrahatás méginkább a jámbor óhajtaást jelenti, mint a bekövetkezett tény.

A nevelés történetében a szülők és iskola együttműködéséről tulajdonképen csak azóta eshet szó, amióta az iskola a szülők megkérdezése nélkül működik.

Az ókori nevelésben még nincs meg a későbbi differenciálódás. A kínaiaknak szervezett nevelési rendszerük van ugyan, de ez nincs ellentétben a közfelfogással. A görögöknél és a rómaiaknál történetük virágzóbb idejében még szabad nevelési módszereket találunk. A görög a belső életet fejleszti ki az emberben, a római cselekvőkészséget. A görög az önmagáért értékes költészetet, a római a gyakorlatias irányú szónoklatot ápolja. A görög spekulatív szellemével újjáteremt minden, máshonnan szerzett ismeretet, a római hasznossá teszi a tudományt. A tanulás mindkét népnél *gyakorlati módon* történik: a nagy szónokok, a nagy államférfiak mellett. A rómaiak — nagyszerű gyakorlati érzékkel — elviszik a gyermekeket a legfontosabb tanácskozásokra, amelyeken a birodalom életbevágó kérdéseiről van szó, talán politikusok felelőségéről vitáznak, hatalmukkal visszaélő helytartókat marasztalnak el, vagy száműznek, — szóval az életet magával az élet közelségével ismertették meg. Nem lehet mondani, hogy az ókorban a tanítás *lehetősége* általános volt, de az

anyagi lehetőségek keretén belül a *tanszabadság* mindenestre megvolt. A *szülők és az iskola* közötti viszonyt semmiféle hivatalos kényszer nem rontotta meg. A tanítás a hozzáértő, tudós emberek magánvállalkozása és — ami a józan felfogás szerint ma is legtermészetesebbnek látszik — a szülők annak a grammatikusnak vagy szónoknak az iskolájába adták gyermekeiket, akikben megbíztak, vagy akikben közbizalom volt. A köznevelésnek ez az aranykora a császársággal megszűnik. A római császárság — nem nehéz eltalálni, hogy *politikai célből* — államilag kezd gondoskodni az iskoláztatásról. A tanítás szabadsága nem kedvezett annak a diktatórikus államelméletnek, mely a császárságot egyedül bírta megerősíteni. A tanítómesterek szabad emberek voltak, a maguk eszközével gondolkoztak és nem a császároknak való hódolatra készítették elő tanítványaikat, mi sem természetesebb tehát, mint-hogy kényelmetlen személyekké váltak az uralkodók szemében. A *Juliusok* ellenőriztették a tanítómestereket. *Caligula* számkivetésbe küldte Carinas Secundus szónokot, mert ez a zsarnokságot kárhoztatta tanítványai előtt; *Nero* öngyilkosságra kényszerítette Thræsea bölcsészt, *Vespasianus* pedig Priscus Helvidius stoikus bölcsészt ölette meg. Azokat az írókat, akik a tanítási szabadság e mártírjairól írni merészkedtek, szintén halálba kergette a féltékeny császári hatalom, sőt még könyveiket is elégetteté. A császárok ugyanis „azt hitték — mondja elfojtott keserőséggel Tacitus —, hogy azon máglyatűzzel sikerül a római nép szavát s az emberi nem lelkiismeretét elfojtaniok, midőn azonfelül még kikergették a bölcsélet tanítóit is és minden nemes művészetet száműzték, hogy semmi tisztesség ne álljon útjukban.“ Íme: mire vezetett az *állami gondoskodás* az iskoláról. Pedig ez a gondoskodás *Vespasianus* alatt reakcióellenesnek látszott, sőt a *támogatás pózában* is tetszelgett. *Vespasianus* „oltalmába“ akarta venni a filozófusokat, javadalmazásukról gondoskodott s ezt a tanügyi politikát követték utódai, Trajanus és Hadrianus is. Az utóbbi már nyilvános főiskolát alapít Rómában, melyben a filozófusok, az akkori idők tanárai, az állampénztártól kapják fizetéseiket. Hogy ezzel a tanszabadság szelleme kihalt, arra majdnem fölösleges rámutatni. A császári hatalom szentsége, az abszolút monarchia elve volt ezután fontos, nem azok az erkölcsi elvek, melyek minden földi hatalmon túlemelkednek. Ez a történeti visszapillantás a neveléstörténetnek egy nevezetes fázisára akart rávilágítani. Arra, melyben az iskola a császári házzal szemben *szolgai eszközzé*, a társadalommal szemben pedig *zsarnoki hatalommá* lesz. Ez a bélyeg, melyet a központosító, az egyformásító császári hatalom ütött rá az iskolára, nagyon is maradandó lett. Sőt a szervilizmusnak egy más bélyege is rátapadt az iskola szellemére. Mikor Kr. u.

300 évvel a római birodalom államvallásává lesz a kereszténység, akkor a dinasztikus érdekek mellett az ezekkel rokon egyházi érdekek szolgálata is feladata lesz az iskolának. A dinasztia a maga számára akar embereket nevelni, az egyház is a maga szolgálatára akarja tanítási jogát felhasználni s a középkori iskola, ha meg akar élni, kénytelen úgy a dinasztia, mint az egyház érdekét hűségesen szolgálni. Ez a *kettős szolgálat* alakítja ki az iskola szerepét, módszerét, célkitűzéseit, munkakörét, tárgyainak elhatároltságát s a *császári és egyházi* hatalom mellett ez alakítja ki az iskolából azt a *harmadik hatalmat*, amely előtt a szülők összesen és egyenkint éppoly gyöngék, mint a másik kettővel szemben. *Tanszabadságról a középkorban nem lehet szó.* Arról folyhatnak viták, hogy a királyi vagy egyházi nevelés ajánlatosabb-e, de hogy *mit és hogyan* tanítsanak, ebbe a középkori szülőknek nem sok beleszólásuk van. A formakeresés, a gúzsbakötés, az élettől elvonatkozó gondolatok ideje a középkor a nevelésben is, mint a szellemtörténet más ágaiban. Imádják a betűt és a betű megöli a szellemet. A nagy ziláltságban tapogatóznak az egység után. Keresik az igazságot, de elkerülik az utat, mely hozzávezet, elkerülik az *indukciót* — pedig általánosan ismeretes, hogy *Szokratesz* is ezzel a módszerrel tudott hatni s újabban éppen egy magyar tudós, *Szimonidesz Lajos* mutatta ki, hogy Jézus tanainak nagy elterjedését is induktív tanítási módszerének lehet betudni. Jézus egyenkint — induktíve — foglalkozik az egyénekkel, mindenkinek külön a lelkébe tud látni és szeretettel magához engedi a kisdedeket. A középkor iskolája nem kíváncsi az egyéniségekre, a kisdedeket nem „magához engedi“, de „magához kényszeríti“, nem járátja meg velük az igazsághoz vezető utat, de kész igazságot ad nekik. Ez a *dedukció* útja, mely elválaszthatatlan a földi hatalmaknak való alávetettségtől, a szervilizmustól. *Leonardo* „belenéz a szakadékba és hirtelen elfogta, oly hatalmasan, mint még sohasem azelőtt, a gyermekkora óta érzett természetes szükségyszerűség, a szárnyak szükségességének érzete:

— Meg lesz! — suttogott — szárnyra fogunk kelni! Ha nekem nem is fog sikerülni, más ember majd csak röpködni fog mégis. A szellem nem hazudott: Ha az emberek tudók lesznek, úgy szárnyaik lesznek és olyanokká lesznek, mint Isten.“ (Mereskovszky: *Leonardo da Vinci*, II. 45.) Ezek a nagyszerű felérzések mutatják, milyen mély sebet kapott az élni, a repülni akaró emberi szellem, a középkori harmadik hatalom lesújtó kezétől, a dedukció módszerétől. De ezek a nagy fölérzések egyelőre nem mennek át máról holnapra a nagyobb tömegek tudatába. Hogy ez megtörténhessék, ahhoz *Rousseau* megnyilatkozásszerű munkája kellett. De milyen messze vagyunk még *Rousseau* fellépésekor is a francia tanszabad-

ságtól vagy az amerikai munkaiskola szabad és munkás szellemétől, mely a *Sanderson*-féle iskolában jut kifejezésre. De a régi és új pedagógia közt Rousseau jelenti a határvonalat: a modern pedagógiai elmélet és gyakorlat, a modern gyermektanulmány és az ebből következő lehetőségek mind Rousseaura tekintenek vissza, mint a pedagógiai felfrissülés és továbbhaladás ősi forrására.

A modern lélektani kutatásoknak és gyermektanulmányi mozgalmaknak megvan az az eredménye, hogy az iskolával, mint *harmadik hatalommal* szemben, a *gyermek*, mint *negyedik hatalom*, kezdi éreztetni a maga igazságait.

Nagy változások kellettek hozzá, hogy idáig jussunk. Kellett a világháború elkerülhetetlen borzalmaival és elkerülhetetlen tanulságaival. Régi államoknak kellett elbukniok, új államoknak kellett alakulniok, régi elgondolásoknak a lomtárba kerülniök és új igazságoknak napfényre jutniok. Ma a társadalom élénk és kritikus figyelemmel kíséri az iskolát és az iskola munkáját és egészen magától érthető annak a kérdésnek mind gyakoribb felvetése: nem a társadalom felelős-e azért, hogy az iskola a nevelés munkáját ma még nem tudja az új élet követelményei szerint elvégezni?

A társadalom az élet mai összetettsége mellett nem tudja a nevelés munkáját maga elvégezni, erre az iskolát kell igénybe venni. Hogy az iskola sok tekintetben nem jó, az, fájdalom, igaz, de ezért egy kissé mindég a társadalomnak kell mea kulpáznia... Nem szabad elfelejteni, hogy az iskola nemcsak *megkötő* hatalom, de *megkötött* hatalom is, mely kiszabott programokkal dolgozik. Ő maga gúzsba köttetik, tehát ő is gúzsba köt: egyformásítani akarja a gyermekek ezreinek munkáját, akiket pedig a természet különbözőeknek alkotott. Így következik be az iskola kettős tragédiája: 1. a felsőbb és legfelsőbb parancsok és előírások dzsungeljében nem veszi észre, hogy a gyermek egyénisége és érdeke a legfőbb parancs, a legfőbb törvény; 2. az iskola elveszti az érzékét ahhoz, hogy felfigyeljen az élő életre. Csak a hivatalos hatalom determinálja, csak a tárgyak tartalma és természete determinálja, de a legigazibb hatalmat és a legizgatóbb tantárgyat, magát a gyermeket, nem ismeri. A társadalmat ellenben nagyon is érdeklik: az élet sokoldalúsága, a szellemi és erkölcsi változások, mert ezek a kérdések életereit, gazdasági vérkeringését befolyásolják. A társadalmat nem hagyja hidegen az a kérdés, hogy a *multba* vagy a *jövőbe* kapcsolódik-e gyermekeinek munkája és válságos időben számot vet azzal, mit vesztett, mit mulasztott, mit csinált rosszul és mit, hogyan javítson?

Az a nemzedék, mely a *világháborúra* készült — írja *Wells* Joan és Péterben, híres pedagógiai regényében —

csupa negatívumot hallott, csupa tiltást: ne tedd ezt! És soha sem buzdítást: tedd ezt! Arra volt kárhoztatva, hogy várja az ítélet napját; sovén volt és a realitások iránt nem volt érzéke; azt hitte, hogy az egész világot két dolog tartja fenn: a tudomány és az angol kultúra; csak a saját társadalmi előítéleteire és a saját jelentőségére gondolt, idegesen félt a szocializmustól, csak az angol birodalom érdekeire volt gondja és az ember rendeltetéséről egészen megfeledkezett; a klasszicizmus elhomályosította e nemzedék szemhatárát és mikor a háború kiütött, ezt csak látványosságnak nézte és nem érezte lelki folyamatnak; más népek jogai iránt nem volt érzéke, fogalma sem volt a nemzetiségi kérdéstről s nem ismerte a hindu kérdést; ebben a nemzedékben a nő csak ábrándozásra nevelkedett és a gyermeket „csak ösztönszerű küzdelme tudta megmenteni a helytelen magyarázatoktól, félrevezető útmutatásoktól s az emberi butaságtól, mellyel mi felnőttek behálóztuk“. Ennek az egyoldalú nevelésnek nem lehetett más eredménye, mint a világháború, már pedig — mint Wells mondja másik pedagógiai regényében, A halhatatlan tűzben — „nem elég, hogy a németek helyett mi leszünk a világ házaló uzsorásai“. Hol a kivezető út? A Népszövetség alig tudja ezt megteremteni mindaddig, míg nem tudunk emberszeretetre nevelni, amíg az iskoláknak nincs *közös munkaterve*. Értsük meg ezt a *nagy intést*, értsük meg az új ideált: közös munkatervet az iskoláknak a legszélesebb viszonylatban. *Megértés az iskolák közt — megértés iskola és tanulók közt, megértés iskola és szülők közt, megértés ember és ember közt: egészen világos kapcsolat*. S ha az angol szellemi élet válsága a közös munkatervben látja a gyógyulást, hogyne kellene nekünk magyaroknak egy okos, racionális, közös munkatervet keresni. Ha az angol író, egy nagymultú világbirodalom gyermeke, válságot érez, hogyne éreznénk válságot mi, magyarok, akiknek meg kell állapítanunk azt a szomorú tényt, hogy *igazi, kiteljesedett életet még nem is éltünk*. Nekünk az angolokénál több okunk van rá, hogy ne a múlt árnyai közt keressük az ideálunkat. A görög eszmény nekünk már nem ad harmóniát: mert csak álmodozó embert produkál. A római sem, mert mi nem akarunk folytonos öldöklésre berendezkedni; a középkori eszmények minket már nem érdekelnek, mert mi már túl vagyunk a formakeresés metafizikai lázán, mely elérhetetlen távolságokba vetíti a célokat. Mi azt az eszményt fogadjuk el, melyet érzelmileg *Jézus* szimbolizált, mikor kijelentette: *engedjétek hozzám a kisdédeket* — s melyet nevelési szempontból *Rousseau* determinált, amikor arra figyelmeztet: *ismerjétek meg a gyermeket* — mi ezt az eszményt fogadjuk el, mert ennek eredménye lehet a gyermek *érzelmi, értelmi és morális adottságainak* teljes felépítése. Akár fiúk, akár lányok neve-

léséről van szó, mi a *dolgozó ember* típusát akarjuk kialakítani és dolgozó emberek teljes érvényesülését. A *nőnevelésben* is túlvagyunk már a régi ideálokon. Túlvagyunk *Szent Jeromoson*, aki eltiltotta a nőknek a fürdést, *Fénélonon*, aki a spanyol zenét tartotta ártalmasnak és *Madame Lambert*en, aki a lányokat az olasz zenétől féltette, mert ez szerinte a szerelem nyelve. Túlvagyunk *Kanton*, aki minden mélysége mellett is csak élceléssel tudott elsiklani a nőkérdés problémája mellett. A tudós nőket sem nagyon kedveli: „Oly nőnek, akinek a feje görög tudással van tele, mint Dacier asszonynak, vagy aki alapos vitákat folytat a mechanikában, mint Chastelet márkiné, még szakáll kellene hozzá, mert ez a mélyértelműség vonásait még felismerhetőbben fejezné ki.“ Még legkomolyabb fejtegetéseinek csattanójául is humorral próbálja Kant elintézni a nőproblémát: „A hölgyek — mondja Kant — nem jutnak az égbe, mert már János jelenéseiben írva van egy helyen, hogy csend volt félóra hosszat. Ilyesmíről azonban el se lehet gondolni, hogy lehetséges, ahol asszonyok vannak.“ Vitatkozzunk-e *Weininger*rel, aki a nő logikai és morális érzékének hiányát hangsúlyozza, vagy *Rousseau*val, aki a nőkérdésben konzervatív álláspontot foglalt el? „A nők — mondja *Rousseau* — nem futásra termettek s ha szaladnak is, csak azért teszik, hogy utolérjék „őket“. Ma már túlvagyunk ezen. A nők is futásra, cselekvésre, alkotásra termettek. Most kapjuk híret, hogy egy angol orvosnő a paralizis szérumát fedezte fel. Tehát a kutatás munkájából is részt kérnek. *Montessori Mária* iskolája új perspektívát nyitott a nevelés történetében. Az a kevésszámú magyar iskola, mely *gyermektanulmányi* alapon dolgozik, kizárólag *nők kezében* van. A *mozgásművészet*, a *zenepedagógia* vezető egyéniségei a nők sorából kerültek ki. Fiúkat és leányokat *egyéniességük alapján* dolgozó emberekké nevelni, erre a munkára kell szülőknél és iskolánál megértően összefogni. A gyermek egyéniségének felderítése ma már nagy eredményekkel elkezdett és ma is folytatott munka. Mindenütt és nálunk is. A Magyar Gyermektanulmányi Társaság, a Magyar Individualpszichológiai Társaság s ezek keretében dolgozó pedagógusok, orvosok, pszichológusok munkája eléggé ismert. Elméleti munkák, gyermektanulmányi iskolák (Új Iskola, Családi Iskola, Gyermekszanatórium, Békéscsabai Kerti Iskola stb.), munkakiállítás, Anyák Iskolája (1918), majd később (1923), a Szülők Iskolája útmutatója ennek a tudatos felderítő munkának. A gyermek egyéniségéről, a pályaválasztás nagy problémájáról, a tehetség felismeréséről¹ és fejlesztéséről nagyértékű

¹ Ezen előadások rövidesen nyomtatásban is megjelennek s akkor visszatérünk a kérdésre.

és gondolatkeltő előadások hangzottak el nemrég, a tehetségvizsgálat, a pályaválasztási tanácsadás már napirenden van a főváros lélektani laboratóriumában, a Társadalombiztosító Intézet s egy-két gyár laboratóriumában is. Ezek a kérdések ma minden szülőt kell, hogy érdekeljenek és ezeknek a megbeszélése kell, hogy ma a szülőt az iskolával megértő viszonyba hozza. Régebben, amikor a nevelői gondolkodás még álomvilágát élte, sem a szülőt, sem az iskolát nem nagyon érdekelte a pályaválasztás. Sablonosan folytak a dolgok: a szülők bíztak benne, hogy az Isten majd ész is ad a hivatalhoz; az iskola meg suszterinasnak küldte, aki nem tanul. S végül is a protekció döntötte el, ki hova kerül. Ma már — a pályaválasztás érdekében is — a gyermek megértésére kell törekedni. Közös erővel. A szülőnek át kell valamelyes részt venni az iskola objektív megítéléséből; de ez az objektív megítélés viszont csak akkor lehet helyes, építő, a gyermek érdekét előmozdító, ha az iskola viszont a szülők szubjektív szeretetéből veszi ki a maga részét s ennek a szemszögéből neveli, tanítja, vizsgálja és ítéli meg a tanulót. Ez a megértés kölcsönösen nagy szeretetet és jószágot kíván. Megérteni a gyermeket, akinek lelki ébredését nem nyitottság, hanem bizonyos elzárkózottság jellemzi; megérteni, hogy a gyermekre nézve a pályaválasztás nem csupán élettartalmat, de az élete értékét is jelenti; vigyázni arra, hogy leendő életpályája és hivatás-érzete közt ne legyenek bántó ellentétek. Nem szabad szemet húnyni afelett, hogy ma a gyermektanulmányi mozgalmaknak vannak már megért gyümölcseik: vannak intézetek, melyekben a nevelők nemcsak rossz néven nem veszik, de el is várják a szülőktől, hogy minél gyakrabban érdeklődjenek gyermekeik iránt, tárják fel, amennyire csak képesek, azok lelki életét, mert érzik, hogy csak a szülőkkal karöltve tudnak a gyermek érdekében való egész munkát végezni. Az ilyen intézeteket könnyű megismerni: mosolyogva mennek oda és mosolyogva jönnek ki onnan a gyermekek, mert még akkor is jóakarót látnak a nevelőikben, ha ezek mulasztásaikért megdorgálták őket. Az ilyen intézet az újjászületés forrása; gyermek, szülő, tanár vagy tanárnő mindég az étellel, a mindég új, a mindég csodálatos étellel vannak itt elválaszthatlan összeforrásban. De ne adjuk át magunkat az illúzióknak. Ha az ilyen helyzet nem is nagyon kivételes, de nagyon messze van attól, hogy általános legyen. Vannak intézetek, melyekben a szülők — dacára a divatba jött szülői értekező óráknak — nem mernek őszintén nyilatkozni gyermekeikről s még kevésbé a tanárok vagy tanárnők téves megítéléséről. Az ilyen intézetek várakozó szobáiban — ideg orvosok figyelmére méltó látvány — valósággal drukkolnak a szülők. Reszketnek, mikor a nevelődiktátorok előveszik noteszaikat, hogy ráolvassák a

megrémült kis szülőkre gyermekeik szekundáját, a rovásukra írt fekete pontokat vagy egyéb zavaros ákom-bákomokat, melyeken néha ők maguk sem tudnak eligazodni. Micsoda megrovások, micsoda elszőrnyedések semmisségekért: hogy egy kis nebuló az ablakon át ugrott az osztályba, hogy egy kis diák női aktot rajzolt, hogy egy kis leány számológédukat gyűjtött, melyen — Uram bocsáss — kivágott ruhájú hölgyek kínálták a Törley-pezsgőt, egy másik valamelyik destruktív író könyvéről mert írni a dolgozatában, a harmadik — s ez már csakugyan halálos bűn — lenézte a szomszédja dolgozatát stb., stb. Képzeljük el annak a szülőnek szorongatott helyzetét, akinek gyermekét a tanárja vagy tanárnője, teljes hatalmú osztályozója haszontalannak, naplopónak, hülyének vagy gazembernek nevezi. Vannak intézetek, melyekben — enyhe szóval élve — rossz az atmoszféra, ahonnan szabályszerű időközökben valósággal menekülnek a tanulók.

A *megértő pedagógia* magával hozza, hogy a modern lélektan és gyermektanulmányozás minden konzekvenciáit levonjuk az iskolai munkában. „A művelt ember élete legsivárabb szakának a középiskolában töltött időt tekinti“ — ezt írta nemrégén a magyar kultuszminiszter a Pesti Napló vezércikkében. Ámde ezen a bajon alig fog segíteni az, hogy a latint felvisszük a III. o.-ba és valamelyik modern nyelv tanítását az I. o.-ban kezdjük. Minden tárggyal lehet üres szalmacséplést csinálni, tehát a leglényegesebb kérdés: *hogyan tanuljon az ifjúság.* Jogosan mondhatná valaki, hogyan tárgyalhatna erről a szülő az iskolával, hiszen a szülő erre a *hogyan* kérdésre nem mindig tud felelni. Igaz. De a pedagógusnak mindig kötelessége volna, hogy erre a kérdésre helyes praxissal feleljen. A tanulni valók feldolgozási módját a tanuló életkorához kell alkalmazni, a szabad kutatás, a feldolgozás elvét kell a mai *élettelen verbalizmus* helyébe helyettesíteni, a *leckefelmondó iskola helyett a dolgozó iskolát kell megteremteni.* A gyermek kezdeményező képességére kell építeni és nem a magoló képességére, mert az utóbbi legjobb esetben is csak kirakat-eredményt jelent. A gyermek rajzoljon, tervezzon, végezzen agyagmunkát, — mint ahogy a mi modern iskoláinkban végez is — szóval: alkosson. *Kik dolgoznak értünk? Mit köszönhet a város a falunak? A falu a városnak?* — Ilyen gyűjtő kérdések foglalják össze pl. a gyermektanulmányi alapon dolgozó iskolák egy-egy munka csoportját. E munkák nemesak tágitják a gyermek látókörét, de fejlesztik szociális érzékét is, meg megérik, hogyan kapcsolódunk bele a környezet, a vidék, az ország, a világ vérkeringésébe, megérik az emberek egymásra utaltságát, megérik, hogy nekik komoly kötelességeik vannak, hogy nekik valami komoly

élethivatásuk van. És most ismét a pályaválasztáshoz jutottunk.

A *Szülők Iskolájának* első félévi előadássorozata a pályaválasztásról szólt. Az első alkalommal egy aktív egyetemi tanár szólaltak fel. Az első a németországi racionalizálás nagy eredményeiről, a második előadó a pályaválasztás és népjólét összefüggéseiről, a harmadik a pályaválasztás lélektani feltételeiről beszélt. Külön-külön csupa épületes és elfogadható igazságokat mondtak, de mit érnek ezek a külön igazságok, ha nincs ember, nincs intézmény, nincs hatóság, amelyik a valóságban is érvényre tudná juttatni a munkát s a gyakorlati élet szintézisében tudná megmutatni, hogy a racionális munkának valóban megvan az érvényesülési lehetősége is. Ennek az érvényesülés kiinduló forrása maga az iskola kell hogy legyen. Mi az oka, hogy az iskola mégsem indít erre az útra s így a gyakorlati eredmények is késnek. A mi pedagógiánknak is megvannak a maga elmélet-írói, történészei, kutatói. Kultúralkotásokban sincs hiány, a művelődés keretei a népiskoláktól kezdve a külföldi Collegium Hungaricumokig ki vannak építve. Ámde ha minden keret adva van már, megvan-e a *helyes szelekció*, mely arra segít, hogy a jó tömlőket jó borral is töltsük meg? Hogy a tanulókat racionálisan dolgoztassuk, hogy mindegyiket testi-lelki képességeik szerint foglalkoztassuk, szóval jól szelektáljuk őket — annak alapfeltétele, hogy maguk a pedagógusok is jól legyenek megválogatva. Itt megint előtököl a kérdés: hogyan folyhatnak ebbe a szülők? Mit tehet itt a társadalom? A társadalomnak e téren tanulnia kell, véleményét kell kialakítania és jobb meggyőződését kell érvényesítenie. Ha a társadalomnak köze van ahhoz, kik képviseljük mint politikusok az érdekeit, hogyne kellene befolyania arra, kik vezessék az életbe gyermekét. Ott csak politikai érdekekről van szó, itt erkölcsi érdekekről. Ma már rendőrnek, tűzoltónak, soffőrnek csak olyanokat engednek, akikről a laboratóriumi vizsgálat kideríti, hogy arra alkalmasak, hogy úgy a maguk, mint mások testi épségére fognak vigyázni. *Csak éppen pedagógusnak mehetne akárki!* Azon az alapon, hogy talán kiváló matematikus, vagy az esztétikai törvények, grammatikai szabályok kitűnő ismerője? Vagy mert nagyszerűen tudja a fegyelmet fenntartani? ... (A káplár is jól tud fegyelmezni, azért csak nem bízunk rá gyermekeink nevelését?) De vajjon szereti-e a gyermeket? Ismeri-e a gyermek lelkét? ... A társadalomnak nem szabad passzívna és nagyon kíváncsinak, nagyon tudatosnak, de ha kell, követelőnek kell lennie e tekintetben. Hiszen nincs kevesebbről szó, mint gyermeke életének megjavításáról vagy megrontásáról. A jól kiválasztott pedagógus jól fogja szelektálni növendékét is, jól fogja

maga magát is és tanítványait is megítélni. Csak ez a folyamat pusztíthatja ki az *antiszelekciót*, mely *protekciónizmusra* vezet s amely melegágya minden szellemi és erkölcsi rothadásnak. Lehet, hogy ma még a viszonyokban rejlő akadályai vannak a jobb kialakulásnak... A tanulók nagy száma és a pengők kis száma, amellyel fizetik a pedagógusokat. Követelni kell ezen akadályok megszüntetését. Sok osztály legyen kevés tanulóval és sok, jól fizetett tanárral. Tanárok, orvosok, pszichológusok és szülők egyetértő munkája nevelje az új nemzedéket. Gondtól mentesített emberek egész munkát fognak végezni. És megteremtik a tanulás teljes lehetőségét, teljes szabadságát és a munka százpercentes érvényesülését.

Nemrégén egyik protestáns püspökünk, aki Amerikából jött haza, úgy érezte, mintha a vidám emberek hazájából a szomorú emberek hazájába jött volna. Nagyon is igaza lehetett... S hogy mi lehet az oka a tengerentúli vidámságnak s az itthoni szomorúságnak, arra egy amerikai pap adta meg a feleletet, akit tíz év előtt egyik honfitársunk megkérdezett, nem volna-e valaki hajlandó amerikai testvérek közül hozzánk jönni — magyar királynak, hogy minket válságos helyzetünkben megmentsen? Az amerikai pap erre azt felelte, hogy ilyen mire alig vállalkozik amerikai, mert *ott minden ember király*... mindenki ura, királya a maga életének. De ilyen szabad, vidám emberek csak ott nőhetnek fel, ahol már a gyermekek is szabadabban fejlődhetnek és minden sablonos, természetellenes lekötöttségtől mentesek, ahol az iskola feladja középkori csökevényként rátapadt nagyhatalmi állását és átengedi presztizsét a gyermekeknek, az élet igazi urának.

Az önzés elfajulásai.

— A Szülők Szövetségének nyilvános értekezletén tartott előadás kivonata. —

Írta: NAGY LÁSZLÓ, Budapest.

Mik az önzés túlzásai? Kapzsiság, irigység, fös vénység, nyereszkeskedés, lopás, csalás; hiúság, gőg, elbizakodottság; igazságtalanság, erőszakosság, stb.

Ilyen erkölcsi fogalmaknak a legaprólékosabb felsorolásával és rendszerezésével sem megyünk sokra a nevelésben. A nevelésben nem a szisztéma a fő, hanem a gyermekismeret. A praktikus nevelőnek, ahová a szülőket is számítom, e tulajdonságokat fel kell fedeznie a gyermekben, látnia kell az előidéző és gátló tényezőket s mindenek felett tisztában kell len-

nie önmagával, azzal, hogy mit akar a gyermekben nevelni, benne az önzésnek, az önzetlenségnek milyen fokát kifejlesztteni.

Az önzésnek három fokát, helyesebben típusát fejleszthetjük ki a gyermekben.

Egyikben az én érvényesülésére való törekvés az uralkodó gondolat, képes másnak rovására is érvényesülni, képes az énnek bűnös érvényesítésére is, mert nincs más szent előtte, mint a saját érdeke.

Másik típus az, amelynél az én érdeke szintén életpont, de a jog és igazság határán belül. Szintén követelő természet, de csak azt kívánja, amihez joga van, igazságtalanságot nem akar, nem mélyen érző, de korrekt ember.

A harmadik az önzetlen, altruista típus, amely nem az én önző érvényesülésében találja örömét, az életcélját, hanem őt boldoggá teszi a mások boldogsága. Nem arra törekszik, hogy magát szerettesse, hanem ő szeret másokat, fő sajátja, hogy igazán és önzetlenül szeret és cselekszik.

Ezeket a típusokat láthatja számtalan fokozatban maga körül és a saját gyermekében a szülő. Ezek közül kell választania, s a gyermekében azt, ami hiányzik, kifejlesztnie. Hogy azonban célt érjen, szükséges az erkölcsi típusok fejlődésének érzelmi tényezőit ismernie. Mik ezek a tényezők?

Általánosan elismerik, hogy a gyermek erkölcsi érzelmei a *szociális hatások* alatt jönnek létre. És ez igaz is — bizonyos mértékben.

Mert való, hogy a gyermek önzetlensége s az ennek körébe tartozó érzelmek, a szeretet, hála, önfeláldozás, a mások iránt való jóindulat, segítség, jótékonyság, részvét, barátság, az öszszes altruista érzések, mind az emberekkel való együttérzésből származnak, mind a felnőttekkel vagy az egyenlő korúakkal, az erősekkel vagy a gyengékkel való érintkezés következményei, tehát tiszta szociális érzések.

De nem lehet ezt mondani az önzésről, az önzésből származó erkölcsi tulajdonságokról. Ugyanis honnan származik az önzés? Az *önfenntartás ösztönéből*. Ezért az önzést felidézheti s fel is idézi a gyermekben mindaz, ami önfenntartásukhoz tartozik, az eledel, a ruházat, játék, a pénz, a cicomázás, mulatozás, az élvezeti hatások, tehát azok a tárgyak és hatások, amelyeket a *természet* és a *gazdasági élet* nyújt. Ezen hatásokkal szemben a társadalmi érzés mint ellensúlyozó gátló tényező szerepel, amit a gyermeki fejlődéstani kutatások bizonyítanak.

A gyermek hároméves koráig tipikus önző lény. Önzése határtalan, mert akkor az önfenntartás ösztönének hatása alatt él. Nincs benne kifejlődve a társas érzés, amely őt jobb belátásra bírná. Ekkor a világ középpontja a gyermeki én. A két-

éves gyermek kíméletlenül követeli, hogy az anyja karjára vegye, ha fáradt, pedig anyjának mindakét karján garabó van. Haragszik, ha az anyja siettet, mikor ő játszani akar. Nem engedi, hogy bátyja a labdájához nyúljon s megmutassa neki, hogy kell vele bánni. De már a négyéves gyermek szívesen veszi, ha bátyja gurítja neki a labdáját s megmutatja, hogyan kell futbalozni. Miért? Mert már ki van benne fejlődve egy társas érzés, az *utánzás vágya*, amely legyőzte, átalakította a gyermek konok önzését.

Az ötéves gyermeket apja elviszi kirándulásra, mindegyik a kezében viszi becsomagolva az almáslepényét uzsonnára. Az apa útközben átadott egy darabot egy koldusnak. A kisgyermek e példán annyira felbuzdul, hogy az utcán, a porban játszó gyerekek között ki akarta osztani a lepényét (Scupin).

Ugyanezen gyermekkel történt 4½ éves korában, hogy szülei elvitték egy karácsonyfa-ünnepre. A fiúcska egész nap válogatta a játékait s csak nehezen volt rábírható, hogy egy törött szekeret magával vigyen. A fiúnak igen tetszett, hogy egy szegény fiúcska nagy passzióval játszott a törött szekérral. Mikor hazamentek, a fiú egész rakás játékot válogatott ki, hogy odaadja a karácsonyi gyerekeknek. Íme, a 4½ éves gyermekben a szociális hatás már oly erős volt, hogy le tudta győzni az önzést.

Ugyancsak a szociális hatás alatt jön létre az alapvető erkölcsi érzés, a *lelkiismeret* is. Anakronizmusnak látszik, de könnyen érthető, hogy a kis gyermek lelkiismerete a fenyegetés, a büntetés hatása alatt jön létre, tehát egy egészen primitív külső, mesterkelt behatás eredménye. A másfél éves gyermeket megbüntetik, mert mindent, ami a padlón, szőnyegen van, szájába vesz. A legközelebbi alkalommal a kisgyermek az anyja elől a paplan alá bujik s úgy vesz szájába a papirost. Az apa két éves gyermekének megtiltotta, hogy pohárral játsszék. A gyermek mégis megteszi. Mikor az apa a pohárcsengésre bejön, a kisfiú, persze ügyetlenül, eldugja a poharat s tagadja, hogy ő azzal játszott.

Scupin mondja 2½ éves fiacskájáról, hogy már egészen kifejlődött benne a lelkiismeret. Ha valami hibát követ el, elszontyorodik s magától megy a sarokba s addig nem jön ki onnan, míg nem hívják.

A gyermeknek 2½ éves korára az *öntudattal, önérzettel* együtt ki van fejlődve a *lelkiismerete* is s ezzel meg van vetve a nevelői hatás alapja és lehetősége. Nagy vívmány, óriás jelentőségű esemény ez a nevelés szempontjából.

Természetesen a harmadfél éves gyermek lelkiismerete még igen kezdetleges, de a tízéves gyermek lelkiismerete már gazdag, telve van szociális összehasonlításokkal. szegyenke-

zésekkel. Tart attól, hogy mások elítélik, rossz tanulónak, rossz magaviseletűnek, gyávának, bátortalannak, ügyetlennek, ostobának, rossz szívűnek, árulkodónak, hazugnak, tolvajnak tartják. Ilyenkor már küzd a társai jó véleményéért és kétségbe esik, ha azt veszedelem fenyegeti, érzi már, mily nagy kincs a mások megbecsülése. Az a szülő, aki felfedezte gyermekében a lelkiismeret, az önmegbecsülés nagy jelentőségét, az kezében is tartja a gyermeke nevelését.

Példa erre a saját esetem. Anyám Nagykörösön tízéves koromban elküldött élesztőért a boltba. Nem állhattam meg, hogy kijövet bele ne markoljak az aszaltszilvába. A boltos persze észrevette és szalajtatta a segédjét hozzánk. A család az udvaron az eperfa alatt ozsonnázott. Apám igen komolyan fogadott s meglepetésemre azt mondta, hogy neki tudomása van arról, hogy én a boltban loptam. „Szerencsétlen, nem gondoltál arra a rettentő dologra, hogy a boltos téged a piacon keresztül a pandúrokkal vitet a városházára!” Atyám egy ujjával sem érintett engem, de mégis megrendítő hatással volt reám ez az intelem.

A lelkiismeret alapján véve szociális érzés s minél fejlettebb a gyermek szociális érzése, annál erősebb a lelkiismerete s annál inkább fog tartózkodni az önzés túlzásaitól, elfajulásaitól. Igenis, tartson a gyermek atyjának, anyjának, a felnőtteknek, társainak erkölcsi ítéletétől, akkor a jó úttól nem is fog eltérni. A tízéves gyermek már tudja s érezze, mi a *becsület*. Ha ez az érzés ki van fejlődve a gyermekben, akkor az ő élete útja egyenes marad.

Szükséges, hogy a gyermek lelkiismeretében ki legyen fejlődve az *igazságérzet* is. Ennek lényege is a szociális érzés.

A gyermek igazságérzete kezdetben igen korlátolt. Még tízéves korában is így gondolkodik: „Amennyi jut neked, annyit kapjak én is!” Nagy haladás, mikor a gyermek lelkében ez a kérdés így merül fel: „Amennyi nekem van, annyi legyen másnak is!” Annyi cseresznye, dió jusson másnak is, amennyit ő kapott s erre a fiú maga figyelmezteti az anyját, mikor a gyümölcsöt szétszítja. De ennél is több altruizmust mutat az a titkos gyermektársaság (12 évesek), amely alapszabályaiban kimondotta, hogy minden tagnak kötelessége egy héten egyszer nem uzsonnázni s uzsonnáját szegény tanulónak adni s ilyesféle altruisztikus jelenségeket gyakran tapasztalhat az, aki a 12 év körüli gyermekek társaséletét jól megfigyeli.

Ezzel eljutott a gyermeki altruizmus az önmegtagadásig, az önfeláldozásig. Egészséges, szociális érzés mellett a 11—12 éves fiú a saját kárán is segít a bajbajutott társán s örül és boldog, ha a gyengébben segíthet. A gyengébbnek ez a támogatása az alapja, a kezdete a legfenköltebb emberi érzésnek, a

szolidaritásnak. A gyermek ezt az érzést tulajdonképen a saját társaival való érintkezés közben tanulja meg. A mesterséges hatás, a nevelés, csak előmozdítója, de nem létrehozója ez érzésnek. A 10—12 éves gyermek erkölcsének életbevágó kérdése a társakkal való *szabad* érintkezés.

A lelkiismeret nem nélkülözheti az igazságérzetnek társát, a *jogérzetet* sem. A gyermek igen önző lény és sokáig tart, míg fölmerül benne az a kérdés, van-e hozzá jogom vagy nincs s míg elismeri, hogy másnak is van joga. Gödöllőn történt, hogy a Jámborék csirkéje a kerítésen átrepült a mi kertünkbe. A nyolcéves Sándor persze azonnal lefűlelte a csirkét s nagy diadallal vitte az anyjának. „Fiam, ez a Jámborék csirkéje!“ „Igen, de itt fogtam a kertben.“ „Fiam, ereggy, vidd vissza Jámboréknak!“ A fiúcska elkomolyodott s míg vitte, bizonyára elmélkedett azon, hogy miért kellett neki visszavinni. Érdekes tudni, hogy ebben a fiúban ebben a korban már ki volt fejlődve az altruista igazságérzet, ő maga figyelmeztette az anyját vagy a nagyanyját, hogy a Mancika is annyi levest kapjon, amennyit neki adtak. A jogérzet nehezebben tisztázódik a gyermek lelkiismeretében, mint az igazságérzet. De az előbbi példa azt is bizonyítja, hogy a jogérzet kifejlődéséhez inkább szükségesek a mesterséges nevelői hatások, mint az igazságérzethez.

Milyen gyermek lelkében fejlődik ki nehezen a jogérzet? *Az elkényeztetett gyermekében.* Nem szabad a gyermek kívánságát teljesíteni, ha az joggatlan, vagy természetellenes. Hogy a jogosat sem teljesítjük, arra is van elég példa: nincs rá pénz! Ha pedig az anyagi helyzet megengedi s mégsem adjuk meg neki a kívánt jogos dolgot, ez már aszkétaságra való nevelés. Hogy ez helyes-e, kérdés. Nézetem szerint túlzás.

Hogy az elkényeztetésnek mi lehet a következménye, azt bizonyítja egy laboratóriumi eset. Egy (egyetlen) gyermek már kicsi korában kapott annyi cukrot, amennyit kívánt. Később gyümölcsöt. Azután pénzt. A szülők úgyszólván vagyonszösséget tartottak fenn a gyermekkel. Történt, hogy amikor a gyermek nyolcéves lett, a szülők tönkrementek. De a gyermekkel ezt gyöngédségből nem éreztették s a gyermek tovább is garázdálkodott a „közös vagyonból“. Társai mondták neki: „Hozz pénzt!“ Hozott 1—8—10—20 pengőt is. Vagy maga vett cukrot a társainak, vagy kiosztotta köztük a pénzt. „Fiam, mondja neki az anyja, hiszen te loptál!“ „Nem loptam, vettem“, mondja a fiúcska nyugodtan, ártatlan arccal. Természetesen, most nagy az ijedtsége a szülőknek.

Azt mondják: nevelni nehéz. De az is igaz: visszanevelni még nehezebb. Hozzáteszem: de nem lehetetlen! Tartsuk szem előtt: a gyermeket mindig az egyes esetek alkalmával kell nevelni, figyelmeztetni, büntetni, a pusztá predikációkkal

kevésre megyünk. Ha pedig a romlás fenyegető, nagyobb-méretű, akkor a gyermeket ki kell vonni a környezetéből.

Mellékesen megjegyzem, hogy ilyen elkényeztetett családnak anyagi tönkremenését máskor is tapasztaltam s ha a gyerekek nevelésében volt is eleinte nehézség, de nem lett baj, mert — négy gyerek volt! A gyerekekből derék férfiak és asszonyok lettek.

Egyszóval: a nevelésnek nem feladata, hogy az önzést kiirtsák a gyermekből, hanem, hogy benne a szociális érzést fejlesszük. Ennek a szociális nevelésnek fő tényezője maga a *gyermektársaság*. De ebből a felfogásból az is következik, hogy a gyermektársaságot válogassuk meg, vagy legalább tartuk szemünk előtt. Nevelői hatásunkban pedig arra törekedjünk, hogy a gyermek a *becsületet* magasztos és szent kötelességnek tekintse, amelynek megsértése még nehéz viszonyok között is lealáz, megtartása főlemel és boldogít.

Tehetséglélektani előadások a Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaságban.

A Magyar Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság tudományos életének egyik kiemelkedő eseménye volt az az előadássorozat, melyet a társaság Pszichológiai Szeminárium szakosztálya március—április hónapokban a *tehetség* problémájáról tartott. Az előadássorozat vezetőit, elsősorban a szakosztály elnökét, *H. dr. Révész Margitot* két meglátás vezette. Az egyik a társadalomnak az a hérosztisztelő, messiásváró hangulata, amelyik nehéz történelmi időkben szinte szabályszerűen felüti fejét s amelyet napjainkban az életrajz-irodalom iránt hirtelen fellobbant érdeklődés árul el legjobban. A másik a mai lélektani módszereknek a totalitásra, az egyéni élet kontinuitására való beirányíttósága, ami először hozza a pszichológiát abba a helyzetbe, hogy adaequat eszközökkel nyúlhat az alkotó egyén és a mű vizsgálatahoz. Az elgondolás helyességét az előadások iránti érdeklődés frappánsan igazolta: a hallgatók száma mindvégig 150—200 körül mozgott.

Az előadássorozat hármas tagozatú volt: első részében a tehetségkutatás *módszereit és nézőpontjait*, a második részben a tehetség *megnyilvánulási formáit*, a harmadik részben a tehetség *nevelését és társadalmi helyzetét* ismertette.

Bevezető előadásában dr. *Révész Margit* vázolta a zsenifogalom történeti fejlődését a misztikus démonhittől a mai

természettudományos felfogásig. Beszélt a tehetség intenzitásbeli fokozatairól (rátermettséggel, produktivitással, alkotókészséggel) és genetikusan vezette le a tehetségek kvalitatív kialakulását a gyermeki ismeretvágytól a kutatótehetséghez, a gyermeki fantáziától a művészi készséghez és a gyermekkori fokozott aktivitástól a szervező erőhöz vezető úton. Mint a tehetség jellemző momentumait állapította meg a fejlődés gyorsított ütemét és a fejlődésképeség hosszabb fennmaradását. Egyenként ismertette a korszak, faj, nem, környezet és társadalmi osztály hatását a tehetségek kitermelésére és kialakulására.

Dr. Szondi Lipót a *tehetség biológiájáról* tartott előadásában a tehetséget variációs-statisztikai szemszögből nézve mint extrém pozitív variánst állította be. A biológiai eredetét kutatva, rámutatott a tehetségnek szelekció, a zseninek mutáció útján való keletkezésére, mely utóbbi a polárisan ellentett jellemű szülők egyesülésének az eredménye. A tehetség biológiai tulajdonságait a testi-lelki ingerekkel szemben fokozott irritabilitásban, luesre, tbc.-re, főleg pedig elmebajokra és pszichopatiákra való hajlamosságban, a normálnál nagyobb morbiditásban és csökkent termékenységben állapította meg; mindennek eredetét a kiválóak extrém-variáns voltából vezette le.

Dr. Lénárt Edith előadásában, a *tehetség lélektanáról*, ennek különböző módszereit ismertette: a pszichográfiát, azaz egyes tehetséges egyének, vagy egyes tehetségfajták leírását, a típuskutatást, főleg annak alkat-lélektani kialakulásában és a pszichotechnikának idevágó — elsősorban a tudományos tehetségre és a zenei tehetségre vonatkozó — módszereit.

Dr. Hermann Imre a *tehetség pszichoanalíziséről* tartott előadásában kifejtette, hogy a tehetség élettani adottság, melyre lelki tényezők: az ösztönfejlődés útjai és az átélt behatások formálólággal és gátlólággal hatnak. A tehetség biológiai elemei közül az élet- és halálösztönök különös megjelenési formáira és egy morálisnak nevezhető „hősi“ tényezőre hívta fel a figyelmet. Az elmondottakat Leonardo da Vinci, Semmelweis, R. Mayer és a két Bolyai analízisével illusztrálta.

Dr. Máday István az *individuálpszichológia* nézőpontjait vázolta. Rámutatott a környezet, a nevelés és az önnevelés hatására a tehetség nyersanyagának formálásában, beszélt a fogyatékosagérzésnek és a hibák túlkompenzálásának tehetségfejlesztő szerepéről és hangsúlyozta az elért sikerek nevelő és tehetségkipattantó mivoltát.

Dr. Balassa László a *tehetség pszichopatológiájáról* szóló előadásában rendszerezte az életrajzokból ismert tehetség-pszichopátia-kapcsolatok eseteit, aszerint, hogy a pszichopátia az életművet megelőzte, követte vagy vele szervesen összekapcsolódott. Részletesen tárgyalta a bionegatív tulajdonsá-

gok tehetségserkentő hatását (általános elégedetlenség, túlérzékenység, pubertásos lelki tulajdonságok fennmaradása stb.), ismertette az ú. n. archaikus gondolkodás jelentőségét a lírai költészetben és a schizoid formanyelv szerepét a képzőművészetekben.

Nagy László a tehetség fejlődéséről és felismeréséről tartott előadást. Hangsúlyozta a kísérleti lélektani vizsgálatok szerepét, amelyeknek azonban sohasem volna szabad a tehetség intellektuális momentumait az akarati momentumoktól elszigetelve vizsgálni; a tehetség működésének ereje és mélysége mindig a jellem erejétől és nagyságától függ. A tehetség fejlődését a rajztehetség fejlődésfokain illusztrálta s ennek kapcsán felmutatta az összefoglaló erő hatalmas szerepét az alkotás létrehozásában. Ez az összefoglaló erő, amelynek vizsgálatára Nagy László külön módszert dolgozott ki, az, ami a fantáziát fékentangja és célok felé vezeti.

Az egyes tehetségformák közül dr. Révész Margit a kutatótehetséget ismertette. Fejlődésmenetének jellemzőjeként felhozta a szellemi élet korai aktivitását, melynek megítélésénél azonban gyakran nehéz a megkülönböztetés az ugyancsak gyors fejlődésmentű, de később megakadó, elkallódó áltehetségekkel szemben. Beszélt az alkotási folyamatnak gyakran élményadta kiváltódásáról s az ezt követő kritikai és kidolgozási periódusokról. Az alkotási folyamat mikéntjének az alkotó egyéniség strukturájával való összefüggését Spencer, Wilamovitz, Pasteur, Koch, Ramon Y Kajal, Lenhossék, a két Bolyai és Brassai Sámuel példáján mutatta be.

Kernstock Károly a képzőművész-tehetséget saját fejlődésmenetének leírásán keresztül ismertette. Elményszerűen sikerült érzékeltetnie az út nehézségeit a gyermekkor szín- és festékkedvelő pepecseléseitől, sok tanulmánybeli megkötöttségen, meglátási örömmön és formakeresési kínlódáson keresztül a végső kifejezési forma megtalálásáig. Leszögezte művészi hitvallását, mely a képzőművészet hivatását az egyéb művelődési tényezők megihletésében és így az egész kultúrélet megtermékenyítésében látja.

Varró Margit előadásában a zenei tehetséget ismertette. Beszélt a zenei hajlam korai, gyakran már a beszédfejlődés előtti jelentkezéséről s ennek legfontosabb ismertetőjelét a spontán érdeklődésben állapította meg. Megkülönböztette a zeneéretté válástól a zeneértő készségtől és nagy jelentőséget adott a tehetség és a tehetségápoló egyéniség harmónikus kifejlesztésének. Rámutatott a formai virtuozitásnak és az egyoldalú szakképzésnek veszélyeire, amely a lelki kvalitások elhanyagolása folytán elvágja a tehetségfejlődés útját. Ismertette az öröklés, környezet, faj és nevelés hatását a zenei tehetség kialakulására.

Rainiss Ferenc a szervezőtehetségről tartott előadásában annak jellemző vonásait az egycélúságban, a fő életvonalhoz ismeretlennel ragaszkodásban, emberek és életviszonyok ismeretére beállított intellektusban, a figyelem megoszthatóságában és a személyiség szuggesztív erejében látja. A szervező szerinte reális, de meglátja a realizálhatóság kitolt határait, tradicionélküli, keresi és állja a konfliktusokat.

Az előadássorozat harmadik részében *Nemesné M. Márta* a tehetség védelmét a család és az iskola szempontjából tárgyalta. A nevelő feladata, amint kifejtette, aszerint differenciálódik, hogy „tehetségtípusú“ vagy „zsenitípusú“ gyermekkel, avagy esetleg áltehetséggel áll-e szemben. A tehetség-típusú gyermek, a nagyképeségű, megbízható, briliáns tanuló nem kíván egyebet annál, mint amit az új nevelés minden gyermek számára követel: felfedezettő módszereket, alkalmazat az önálló próbálgatásra, nem túlkorai specializálódást. A zseni önmagát neveli; e kiszámíthatatlan, „nehéz“ gyermektípussal szemben, az előadó szerint, a nevelő nem tehet egyebet, mint hogy felszabadítja a sablonnevelés egyébként elmozdíthatatlan korlátai alól, megadja a magábavonulás lehetőségét és utat mutat erőinek szociális felhasználására.

A befejező előadást *Imre Sándor* egyetemi tanár tartotta a társadalom szerepéről a tehetség kialakulásában. Sorra vette a családi közösség serkentő és gátló szerepét, a nagyobb közösségek — szülőváros, állam — esetleg támogató, de többnyire közömbös befolyását, az iskolának esetenként kedvező, de nagy általánosságban nivelláló és megkötő mivoltát. Beszért a társadalmi versenynek, a sikernek és sikertelenségnek határsáról és előadását a tehetség társadalmi helyzetének, a feljebbvaló viszonyoknak és a tehetségnevelésnek mint „személyiségnevelés“-nek az ismertetésével fejezte be.

Az előadások iránt megmutatkozott érdeklődés hatása alatt a társaság az előadásoknak könyvalakban való megjelenítését határozta el. A könyv még az ősz folyamán meg fog jelenni.

Dr. Hermann-Cziner Alice
titkár.

IRODALOM.

KÖNYVISMERTETÉS.

Önismeret. (Dr. Frank Antal könyve. Budapest, 1928. Révai-kiadás. 1—280 o.)

A probléma nem új, de Frank Antal nevelői buzgósága, humanista lelkesedése mégis eleven életet tudott lehelni a kérdésbe. „Ezt az axiómát: Ismerd meg tenmagadat! — akarom kiragadni passzív filozófiai mivoltából... az emberi lélekben mozgó erővé szeretném tenni... mert önismeret nélkül nincsen erkölesi újjáalakulás“ — mondja a szerző s az idézett sorok egyben vezető gondolatát adják Frank Antal vaskos könyvének.

Keresi az ember lelkét s úgy érzi, hogy ezt csak az önismeret útján találhatja meg. Munkája három főbb részre oszlik: *történeti*, *elméleti* és *gyakorlati* részre.

A *történeti* rész az önismeret-kutatás történetén pillant végig a hinduk felfogásától kezdve az újabkori megnyilatkozásokig; az ókor minden nagyobb gondolkodója, a középkor reprezentáns alakjai, az újkor lángelméi (Szokratesz, Szent Ágoston, Pázmány, Rousseau, Goethe, Széchenyi, Tolsztoj stb., stb.) megszólalnak e részben.

A második rész, az *elméleti*, az egyéni és nevelői önismeret problémájával foglalkozik.

Az első rész a szerzőnek a kérdésben való nagy tájékozottságáról tanuskodik. Ez tette őt képessé a szemelvények tudatos, okos megválasztására, melyek mind a kítűzött célt támogatják és meggyőző erejűek. Ha a számos példa közül csak arra hivatkozunk, mily küzdelmet fejtett ki pl. *Tolsztoj*, hogy jobb lehessen másoknál, milyen hősi elszántsággal jutott az önismeret drága kincséhez, akkor könnyű belátni, hogy a jól megválasztott példák mindig jól megalapozzák az elméletet.

Az elméleti részben érezzük, hogy itt semmi sem a pusztá teoriáért van, de minden az erkölesi és gyakorlati célért. Végső következtetése: az önismeret célja a helyes pályaválasztás. „Hogy mindenki a közösség életében a kellő helyre kerüljön.“ A gyermek arravalóságától eltekintve, Frank Antal abban a meggyőződésben van, hogy az önismeret indirekt úton a szükséges gazdasági háttér biztosítása tekintetében is tehet valamit, nevezetesen „hozzájárulhat az emberek lelkiismeretének felébredéséhez“. Ez a gyakorlatban alig van így,

de ez a gondolat annál jellemzőbb *Frank* Antal nevelői hitére és nevelői lelkiismeretére. Igazat adunk neki abban, hogy nemcsak az *egyéni önismeret* a fontos, de a *nevelői önismeret* is. Sőt az utóbbi nélkül alig fejleszthető az előbbi.

Hogy *Frank* Antal maga mennyire törekszik erre az önismeretre, azt művének harmadik része, a *gyakorlati* rész igazolja leginkább. *Frank* Antal sohasem tartja lezártaknak a pedagógiai problémákat és azok a vallomásrészletek, melyeket a gyermekkor különféle szakaszaiból közöl, nemcsak önmagukban érdekesek, de egyben a pedagógiai munka örök forrongását mutatják. Jellemzőek e vallomások azokra, akik írták; jellemzőek a nevelési problémákra általában, de jellemzőek *Frank* Antalra különösen. Mert jórészt az ő tanítványai szólalnak meg. És ezek a megszólalások elárulják, hogy *Frank* Antal, mint a jó pap, folyton neveli önmagát, tanul másoktól és tanul önmagából és hogy neki a tanári pálya nemcsak kenyeret adó foglalkozás, de életének tartalmát adó hivatás. Ennél jobbat pedig pedagógusról nem igen mondhatunk. K. G.

A magyar gyermek. (*Ballai Károly* könyve. Budapest, 1929.)

A magyar gyermektanulmányozásnak egyik legérdekesebb terméke. Antropológiai határterületet is érint, amennyiben a magyar faj speciális vonásait állítja szembe más népfajok kvalitásaival. Ez a tendencia adja meg a mű eredetiségét, de egyben a megoldást is ez teszi nehezzé. A fajelmélet számottevő teoretikusai mind megegyeznek abban, hogy az abszolút tiszta fajiságot nagyon nehéz egy-egy népnél vagy egyeseknél megállapítani. S így természetesen fajtiszta gyermeket is nehéz találni. De *Ballai* Károly nem riadt vissza e nehézségtől és neki volt igaza. Mert az embert nemcsak a vérség determinálja, de a földrajzi, éghajlati, kulturális viszonyok, a közös hagyományok is. A fajiság megszakadhat vagy elhomályosulhat a mult idők egy-egy ködbevesző pontjában, de a *szellem élete örökkévaló*. És ha a nemzeti szellem örökkévalósága hozzátartozik egy nemzet egyéniségéhez, természetes, hogy a gyermek egyéniségét is determinálják nemzetének jellemző kvalitásai. És így nemcsak magyar gyermektanulmányi és néprajzi szempontból, de európai viszonylatban is érdekes az a könyv, melyet *Ballai* részben más kutatók, részben saját mérései alapján a magyar gyermekről írt. Könyvének bevezetésében ezt a két fontos problémát veti fel: 1. meddig fejlődik önmagától, külső, tudatos előmozdítás nélkül a gyermek intellektusa? 2. melyik az a kor a gyermeknél, melyben a faji jelleg mutatkozni kezd s megállapítható? Nem hagyja figyelmen kívül *Nagy* László idevágó alapos kutatásait, *Meumann* Ernő vizsgálódásait, *Nógrády* László, *Schuyten* és más gyermekpszichológusok megállapításait. A 9—10 éves gyermek és a

primitív ember lélekfejlődéstani összehasonlítása egyik leg-érdekesebb fejezete művének. Az az összehasonlító táblázat, melyet a fajilag meg nem válogatott gyermekek és a faji származás szempontjából kiválogatott gyermekek kephal-indexeinek összehasonlítása alapján állított össze a szerző, meggyőzően bizonyítja, hogy a különböző fajhoz tartozó gyermekeknek mind testi, mind lelki fejlődése különböző. Ezekkel a tudományos vizsgálatokkal sikerül az írónak szintézisbe foglalni azokat a megállapításokat, melyeket a magyar gyermek egyéniségéről *Nógrády* László (a gyermek játékaról, a gyermek meseszeretetééről, esztétikai érdeklődéséről), *Nagy* László (a gyermek érzelmi, értelmi, erkölcsi fejlődéséről stb.) már régebben fölfedtek. Nagyon dicsérhetjük az írónak azt az eljárását, hogy a gyermekpszichológusok adatait és következtetéseit természettudósok (*Herman Ottó*) és írók (*Eötvös Károly*) megállapításaival hasonlítja össze. Ámde *Ballai Károly*, az elméleti adatok szorgalmas megrostálója, gyakorlati ember. Gyakorlati célt szorgál kutató munkája, szeretné, hogy a Magyar Tudományos Akadémia a számbajövő tudományos társaságokkal közösen alkosson a magyarság testi típusának és szellemi állapotának megállapítására munkaprogrammot, melyet aztán következetesen hajtson végre s e munkásság eredményeit publikálja. Mi sokkal többre értékelnénk azt, ami tán kevesebbnek látszik, hogy a gyakorlati pedagógia teljes mértékben érvényesítse azt, amit a Magyar Gyermektanulmányi Társaság *eddigi* megállapított s szeretnők, hogy az eddigi lélektani megállapítások megfelelő szelekciót jelentenek a gyakorlatban. De egyelőre örülnünk kell az ilyen érdekes elméleti alapvetésnek is. A könyvhöz *dr. Nógrády László* írt előszót.

Kemény Gábor.

ÍRÓK.

Nagyapó. Mindenki ezen a néven ismerte Benedek Eleket, mert hiszen az élők közül csak az öregebbek nem voltak az ő „unokái“. De még az öregebbek is nagy gyönyörűséggel olvasták mindig, ha Benedek Elek írásait akár kicsiknek, akár nagyoknak szánta is, mert istenadta íróművész volt, költő és mesélő: magyar Andersen. Mindenkié volt, hogy közelebb állt mégis a gyermekhez, a gyermek lelkéhez, ez az ő zsenijének természetéből folyt. Még nem volt egy hozzá hasonló, aki annyira természetes művészettel tudott volna a gyermekhez szólni, mint Benedek Elek. Észjárása, képzelete, gondolatvilága, lelkének őszintesége, meleg, derűs érzése, kersetlen s mégis tiszta, művészi s mégis közvetlen stílusa Benedek Eleket azon nagy írók közé avatták, akiket a gyermek is megért, szeret, a magáénak vall. Ez az ő legnagyobb dicsérete, legnagyobb s el nem évülő értéke és ritka kiváltsága.

Munkásságának korszakos jelentőségét az adja meg, hogy teljes és egészen művészt alkotott, költő és íróművész maradt minden művében; a gyermekirodalmat kiemelte a mesenénikék gyarló gügyögéséből s nemes költői művészetté tette.

A nagy íróról megható nekrológot írt fia, Benedek Marcell (Magyar író tragédiája 1929-ben, 102. l. Lantos-kiadás), ebből vesszük a következő sorokat: „Benedek Elek él, mert az igazságért harcolt, mert gyermekeket emelt a szívéhez és mert ez a szív tele volt krisztusi szeretettel.“

Kelemen Andor. Nem ért rá sokat alkotni, nem volt rá ideje. Elemésztette harminc éves korában a nyomor s ennek édes testvére, a tüdővész. Az a kötetnyi mese és vers, amit írt a gyermekeknek, remekbe szabott dolgok, magasan kiemelkednek az úgynevezett „gyermekirodalom“ csenevész bokrai közül. Vérbeli író volt, kiváló képesség, ki szerencsésebb körülmények közt sok szépet s nagyot alkothatott volna.

Munkatársa volt a Család és Gyermekek c. folyóiratunknak, pompás, színes írásai a toll mesterére vallanak.

Lőrinczy György. Most ünnepelték írói munkásságának negyvenedik évfordulóját. A jeles író több olyan munkát is írt, melyek az ifjúsági irodalom java közé tartoznak. Lőrinczy írásai tiszta, nemes magyar szellemet sugároznak. Kedves közvetlenséggel szól a gyermekhez, művészete színe-javát adva mindig. Jeles ifjúsági művei közül felemlítjük a következőket: Aranykarikák, Az igmándi bég, A bujdosók, Koháry bolondja. Szeretettel veszünk részt Lőrinczy negyvenéves írói munkássága érdemeinek ünneplésében. Szép és értékes pálya ez, kívánjuk, hogy még hosszúra nyúljon újabb értékes alkotásokkal gazdagítva irodalmunkat.

Ballai Károly: Valkai András Bánk Bánjának ^{*}Históriája. Ballai fáradhatatlan kutató, csak az imént jelent meg a Magyar Gyermekek című értékes munkája s már ismét újabb munkáját olvashatjuk: Kiadja a Bánk Bán írója halálának százéves fordulója alkalmából az első magyar írói munkát, Valkai históriás énekét. Az irodalomtörténeti érdekességű históriás énekhez értékes magyarázatot is ír, melyben Endre királyt, Gertrudot jellemzi. Egyben a királynő megölésének körülményeiről szólva, Bánk Bán szerepét is megvilágítja. Érdekesen fejti ki, hogyan kapcsolódott Bánk személyéhez az a felfogás, hogy ő ölte meg a királynét. Ballai alapos tanulmányt végzett, fejtegetései nemcsak irodalomhistóriai szempontból értékesek és tanulságosak, hanem lélektani szempontból is érdekesek. Látjuk megvilágítását annak, hogy válik a költői alakításra értéktelen dologból kész „anyag“, írói matéria, melyből a zseni aztán remekművet alkothat.

Nógrády László dr.

VASS JÓZSEF DR.

A nagy miniszter halála Társaságunkra is nagy veszteség. Mélyen megrendülve állunk sírjánál s megdöbbenve mondjuk: ki hitte volna ezt pár hónappal ezelőtt, mikor a Szülők Iskolájának megnyitó előadásán hallgattuk lénglelkének nagyszerű gondolatait.

Vass József, a fáradságot nem ismerő apostol, eljött közénk is és ünnepnappá avatta munkanapunkat s felejthetetlenné tette közöttünk is, a mi munkakörünkben is nevét. Lángelméjének ragyogó tüzevel felgyújtotta lelkünket, szívének megértő melegével magához kapcsolt bennünket. Nagy egyéniségének, nagyszerű előadásának hatása nem múló emléke marad Társaságunknak s meghatva mondunk köszönetet elköltözött nagy szellemének.

Társaságunk is nagyot veszített: a nagy miniszter munkánkat értékelő, segítő, erős keze immár nincs. Szeretetünk, bánatunk száll utána az örökkévalóság Pantheonjába.

Dr. Kőrösi Henrik, Nagy és értékes munkásság után húnyt el dr. *Kőrösi Henrik*, a Néptanítók Lapjának felelős szerkesztője. Kiváló érdemeket szerzett, mint szerkesztő. A Néptanítók Lapját magas színvonalra emelte fáradhatatlan szorgalmával és ernyedetlen munkásságával. Mint pedagógiai író is sok értékes munkát alkotott, melyek a halálon túl is megőrzik emlékét.

Dr. Fináczy Ernő. A Magyar Pedagógiai Társaság ünnepi közgyűléssel ünnepelte május 17-én volt elnökének, a nagyérdemű pedagógiai írónak s kiváló egyetemi tanárnak, dr. *Fináczy Ernő*-nek 70. születésnapját. Dr. *Kornis Gyula* államtitkár nagyhatású beszédben méltatja a magyar pedagógia kiválóságának érdemeit.

Fináczy Ernő valóban példaként ragyog: kiváló képességek kiváló szorgalommal párosulnak benne. Nemesak mint előadó mestere katedráján a szónak, hanem mint pedagógiai író is, nagy alkotásokkal gazdagította irodalmunkat.

Nagyra értékelve kiváló munkásságát, szeretettel veszünk részt ünneplésében s kívánjuk, hogy az a szellemi erő, mely eddig annyi értékes alkotásban ragyogott, a 70. év határán túl is még sok éven át éljen, világosítson és gazdagítsa újabb alkotásokkal pedagógiai irodalmunkat.

Dr. Kenyeres Elemér. Örvendetes eseményről számolhatunk be. A vallás- és közoktatásügyi miniszter *dr. Kenyeres Elemér* óvónöképző-intézeti tanár magántanári minősítését a budapesti Pázmány Péter egyetemen a *gyermekpszichológiából* elfogadta és jóváhagyta. Örömmel üdvözljük a fiatal tanárt szépenívelő pályájának egyik stációján. Vas szorgalommal és céltudatos törekvéssel vívta ki, hogy az egyetemi katedrán ülve hirdetheti a modern pedagógiai törekvéseket, azt a tudományt, amely csak a mi budapesti egyetemünkön új. Ebből a szempontból nagyjelentőségű esemény a Kenyeres Elemér habilitációja. Kenyeres Elemér nem ingyen jutott ehhez a szép pozícióhoz. Előhaladásának útját számos tudományos cikk, egy értékes mű: *A gyermek beszédének fejlődése* (Szülők Könyvtárában jelent meg) jelzi. Lelkes, derék ember, a modern pedagógiai törekvések híve, amit az Új Iskolában való felügyelői működésével is bizonyított. Kívánjuk, hogy sikerüljön az egyetemen elvi szempontból is fontos pozícióját sikerrel betöltenie.

A Magyar Szülők Szövetségének alakuló közgyűlése. A Magyar Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság „Szülők Szövetsége” szakosztályának intézőbizottsága 1929 szeptember 21-én tartott ülésén elhatározta, hogy önálló egyesületté alakul át és országosan építi ki szervezetét. Ugyanezen bizottság 1930. évi január hó 24-én tartott ülésén *dr. Máday István* egyetemi magántanárt bízta meg a szervezéssel és propagandával, valamint az alapszabályok megfogalmazásával. A március 26-i és május 2-i ülés az alapszabályokat letárgyalta és a Gyermektanulmányi Társaság igazgató tanácsa május hó 28-i ülésén jóváhagyta ezeket.

1930 június 11-én tartotta a Magyar Szülők Szövetsége alakuló közgyűlését, melynek lefolyása a következő volt:

Nagy László, mint a Magyar Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság ügyvezető elnöke, *Kenéz Béla* elnök megbízásából nyitotta meg a közgyűlést. Röviden indokolta az alapítást és a Magyar Szülők Szövetségének főcéljaként a családi élet megszilárdítását s a gyermeknevelés javítását jelölte meg.

Répay Dániel főtitkár ismertette a „Szülők Szövetsége” szakosztály történetét (v. ö. A Gyermek, 18. évf. 22. lap).

Ezután *Nagy László* indítványára elnökké gróf *Keglevich Gyula* országgyűlési képviselő, ügyvezető elnökké *dr. Máday István* választott meg.

Gróf *Keglevich Gyula*, elnök, beszédében a gyermeknevelést, mint a nemzet legfontosabb problémáját, méltatta.

Dr. Kulcsár István, orvos, titkár, részletesen ismertette a Magyar Szülők Szövetségének programját. A Szövetség hármas célja, hogy a szülőknek 1. a gyermek nevelése, 2. a gyermek testi-lelki egészsége kérdésében, 3. az ezeket alátámasztó gazdasági kérdésekben tanácsot és támogatást nyújtson. Ezen célok elérésére a Szövetség ismeretterjesztő, pedagógiai, orvosi, gazdasági és propaganda-szakosztályt, továbbá az egész országban fiókköröket fog felállítani és elsősorban a Gyermektanulmányi Társasággal, az Országos Orvosszövetséggel, a hatóságokkal és az összes gyermekvédelmi intézményekkel szorosan együtt fog működni. Egyik legfontosabb

feladata a Szövetségnek, hogy az otthon és az iskola között állandó, barátságos együttműködést létesítsen. Keresni fogja továbbá az 1927-ben Genfben megalakult International Federation of Home and School-lal való kapcsolatot.

Dr. *Máday István* ügyvivő elnök szerint a szervezés feladatát két részre kell osztani: szükség van az egész országot behálózó kiterjes, nagy szervezetre és emellett községenként, kerületenként, iskolánként felállított fiókkörökre, melyeknek mintáját dr. *Nagy Tivadarné* alakította meg. A fiókkörök, bár erős centrális vezetés és ellenőrzés alatt álljanak, mégis közelebbi céljaikat teljesen a helyi viszonyoknak megfelelően maguk tűzhessék ki.

Ezután felolvassa az alapszabályokat, melyeket a közgyűlés egyhangúlag elfogad.

Dr. *Éderer István* egyetemi magántanár indítványára a közgyűlés megválasztja díszelnökökké: dr. *Kenéz Bélát* és *Nagy Lászlót*, alelnökökké: *Keller Lajost*, *Lukács Saroltát*, dr. *Nagy Tivadarnét*, *Neugebauer Vilmost* és *Répay Dánielt*; titkárrá: dr. *Kulcsár Istvánt*, jegyzőkké: *Bálint Antalt* és *Hajós Lászlónét*, pénztárossá: *Porge Samut*, ellenőrré: *Dezső Istvánt*.

Dr. *Máday István* indítványára a közgyűlés köszönetet szavaz *Nagy Lászlónak* 20 pengő és gróf *Keglevich Gyulának* 100 pengő adományozásáért, továbbá mintegy kétszáz adakozónak, akik a takácsi és fertőhomoki tűzkárosultaknak, összesen 6 láda ruhaneműt és 300 pengőt adományoztak a Szövetség útján. Elhatározta továbbá a Szövetség, hogy minden tagjának erkölcsi köteletségévé teszi, hogy legalább még egy tagot szerezzen és a belépő új tagot ugyanerre kötelezze.

Gróf *Keglevich Gyula* buzdító szavaival az ülés véget ért.

*

A Magyar Szülők Szövetségének megalakulásával az egyesületnek régi vágya teljesült. A Szülők Szövetségének életrehívója, *Nagy László*, az egyesület alakuló közgyűlésén tartott beszédében tömören elmondta mindazt, ami a Magyar Szülők Szövetségének történetéhez, céljához tartozik. Kívánjuk, hogy a M. Sz. Sz. sok sikerrel folytassa azt, amit, mint a Magyar Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság szakosztálya megkezdett.

Jelentés a Magyar Szülők Szövetségének eddigi működéséről.

A Magyar Szülők Szövetsége 1930 június 24-én tartotta első választmányi ülését, melyen elhatározta, *nevelési, orvosi és gazdasági* szakosztály megalakulását. Ideiglenesen kiegészítette a választmányt. Az elnökség mellé kilenc tagú *igazgatótanácsot* szervezett (főleg szakértőkből álló tanácsadó szervezet). Kibérelt egy kétszobás irodahelyiséget (*VI, Dalszínház-utca 1., I. em. 6.* Telefonszám: 136—49). Egy fizetéses és egy önkéntes irodai alkalmazottat vett fel.

Megemlítené a Magyar Szülők Szövetségének, illetve előkészítő-bizottságának, még az alakulóülés előtt, 1930 május hó 21-én a napilapokban és a rádióban megindított jótékonyági akciója a *takácsi és fertőhomoki* tűzkárosultak javára. Több ezer ruhadarabot és 301 pengő készpénzt gyűjtött össze az Országos Gyermekvédő Liga székházában, majd a Magyar Vöröskereszt Egylet szociális osztálya

vette át a ruhaneműeket rendezés végett és Pápa városa polgármesterének küldte el kiosztás végett, hat nagy ládában.

A szakosztályok elnököt nem választottak, csupán titkárt; a pedagógiai szakosztály titkára dr. *Pásztor József*, az orvosié dr. *Éderer István*, a gazdasági *Várady József* lett. A gazdasági szakosztály hetenként propaganda-ülést tartott taggyűjtés és a Szövetség eszméinek terjesztése céljából. Ezenkívül leányszakosztály is alakult, dr. *Kulcsárné Fazekas Anna* és *Takács Bella* fáradozása alapján.

A Szülők Szövetségének elnöksége fölkérte *Nagy László* tb. elnököt a Szülők Iskolája rendezőbizottságának megalakítására, aki ezt el is vállalta. *Nagy László* a tisztikarból szűkebb értekezletet hívott össze, amelyen résztvettek az elnökön kívül: *Máday István*, *Kulcsár Béla*, *Répay Dániel*, *Kemény Gábor*, *Pásztor József*, dr. *Fodor Márk*. A következő határozatokat hozták:

1. Megállapították a Szülők Iskolája 1930—31. évi első félévi előadásainak sorrendjét. Az előadások a *mai kor gyermekével* fognak foglalkozni *pedagógiai, lélektani* és *orvosi* szempontból. Tíz előadás lesz október közepétől december végéig.

2. Kimondották, hogy minden előadást *diskussziók* fognak követni, amikor az előadóhoz bármelyik hallgató kérdéseket intézhet s a tárgyhoz hozzászóllhat.

3. Mindenik előadást *pedagógiai tanácsadó értekezlettel* kötik össze, amelyeknek vezetésére *Pásztor János* dr. tanárt kérték föl. Tanácsot bármilyen irányban lehet kérni. A tanácsadása bevonják a Pedagógiai Szeminárium lélektani laboratóriumát, a Gyermekvédő Liga pedagógiai tanácsadóját s a gyógypedagógiai s orvopszichológiai laboratóriumot.

4. Külön nevelési tanácsadót állítanak föl a *serdült ifjúság* számára.

5. Tanfolyamot állítanak fel a *leányok* számára, amelyen a *csecsemők és kisdetek ápolásából, gondozásából* s a *háztartásból* fognak oktatásban részesülni.

6. Fölkérik a *budapesti iskolán kívüli népművelési bizottságot* e tanfolyamok erkölcsi és anyagi támogatására.

A Szülők Iskolájának multévi előadásai. A Szülők Szövetségének intézőbizottsága 1929 szeptember elején tartott értekezletén elhatározta, hogy az előadásokat az 1929—30. iskolai évben főleg a pályaválasztás nagyfontosságú ügyének szenteli, amelyeken kívül foglalkozni fog a nevelés néhány fontos, aktuális kérdéseivel. A pályaválasztás egyes kérdéseinek taglalására közéletünk kiváló szakembereit kérte föl, akik erre készséggel vállalkoztak is.

Az első félévben az előadások sorozatát ünnepiesen nyitottuk meg, méltóan az előadássorozat nagy jelentőségéhez. A Pedagógiai Szeminárium nagy előadó termét a hallgató közönség zsúfolásig megtöltötte, négyszázan voltak jelen. A közönség egy része a folyosóról és az öltözőből hallgatta az előadásokat. *Kenéz Béla* dr., elnökünk, egyetemi tanár, országyűlési képviselő, remek beszéddel nyitotta meg az előadást, amelyet lapunk elején egész terjedelmében közlünk. Utána népjóléti és munkaügyi miniszterünk, néhai *Vass József* maga állott az előadói asztalhoz s társadalomfilozófiai gondolatokkal telt, szellemes rögtönzésekkel tarkított előadással nyi-

totta meg az előadások sorozatát. A nagy figyelemmel és lelkesedéssel fogadott előadást *Kenéz Béla* dr., elnökünk köszönte meg a miniszter úrnak. A miniszter úr előadásának méltó folytatása volt *Imre Sándor* társelnök előadása a következő tételről: *A család szerepe az életpálya helyes megválasztásában* címen. Érdekes fejtegetéseivel szintén egy óra hosszúra bilineselte le a közönség figyelmét.

Ezután hetenként járultak kiváló szakembereink, publicistáink az előadó asztalhoz, hogy magas színvonalú, értékes fejtegetéseikkel ünneppé avassanak minden előadást.

Masángyi Vilmos dr., műegyetemi r. tanár, a gépészmérnöki szakosztály dékánja előadása: *A mérnöki pálya lélektani feltételei, közéleti jelentőség s gyakorlati szempontból.*

Schack Béla dr., udv. tan., ny. keresk. isk. főigazgató: *A kereskedelmi pályák.*

Késs Géza min. tanácsos, az Országos Munkaközvetítő Hivatal igazgatója: *Az ipari pályák.*

Barla-Szabó József dr., egészségügyi főtanácsos, az Országos Társadalombiztosító Intézet főorvosa: *Az orvosi pálya.*

Hantos Elemér dr. ny. államtitkár: *A pénzügyi pályák.*

Bálint Antal főtanácsos, a Társadalombiztosító Intézet lélektani laboratóriumának vezetője: *A pályaválasztási tanácsadás gyakorlati kérdései.*

Nagy László ny. főigazgató, a Pedagógiai Szeminárium lélektani laboratóriumának vezetője: *A pályaválasztási vizsgálatok módja.*

Egyéb kérdésekről tartott előadások:

Risztics Lázár dr., államrendőrségi tanácsos: *A fiatalkorúak öngyilkosságának okai.*

Rácz Jenő dr., a Charité Poliklinika orvosa: *Az ellenzékiekedés a gyermek- és ifjúkorban.*

Frank Antal dr., állami tanítóképző-intézeti igazgató: *A felelősségérzet s kötelességtudás.*

II. félév.

Ozorai Frigyes dr., a Pedagógiai Szeminárium főigazgatója: *Az életpályák és az iskola.*

Kontz János dr., főjegyző, a Községi és Körjegyzők Országos Egyesületének elnöke: *A jogi életpályák.*

Sándorffy Kamil dr., kir. ítélőtáblai bírósági elnök: *A jogi pályák.*

Sebestyén Károly dr., a Színművészeti Főiskola tanára: *A színművészeti pálya.*

Lyka Károly dr., a Képzőművészeti Főiskola tanára: *A képzőművészeti életpálya.*

Tüske Jenő dr., máv. főfelügyelő, a Vasúti és Hajózási Közlöny szerkesztője: *A közlekedési életpályák: vasút.*

Nikl Béla, a MFTR főfelügyelője: *A közlekedési életpályák: a hajózás.*

Lénárt Edit dr., a M. Izt. Közműv. és Földmív. Egyesület lélektan-laboratóriumának vezetője: *A női életpályák ismertetése.*

Előadásokat tartottak még egyéb közérdekű témákról:

Tuszkai Ödön dr., főorvos: *A serdülők öngyilkossága az orvosi pedagógia szempontjából.*

Balázsne Rácz Stefánia iskolaigazgató: *Az ifjúság lelki edzése.*

Kemény Gábor dr., ny. főispán: *Az iskola és a családi nevelés viszonya.*

Magyar Szülők Szövetségének tisztikara és választmánya.

Díszelnökök: dr. Kenéz Béla, Nagy László.

Elnök: gróf Keglevich Gyula.

Ügyvezető elnök: dr. Máday István.

Alelnökök: Keller Lajos, dr. Nagy Tivadarné, Neugebauer Vilmos, Répay Dániel.

Titkár: Kulcsár István.

Jegyzők: Bálint Antal, Hajós Lászlóné.

Pénztáros: Porges Samu.

Ellenőr: Dezső István.

Választmány: Ballai Károly, dr. Barcza Ernőné, dr. Barinkay Ferenc, Bcdó György, dr. Ederer István, dr. Fohn Tibor, dr. János Áron, dr. Karácsony Sándor, dr. Kemény Gábor, dr. Kulcsárné Fazekas Anna, dr. Latkóczyné Osváth Piroska, dr. Máday Istvánné, Mirkovszky Gézáné, Nemesné Müller Márta, dr. Pásztor József, Porges Samuné, dr. Rózsavölgyi Mórné, Sigmund Elekné, dr. Szimon István, Szívós Ottó, Várady József. Póttagok: Dauda József, dr. Fodor Márk, Hegedűs Lajos, Pógyor István, dr. Ságvári Sándorné, Hrabovszkyné dr. Révész Margit. Ideiglenesen megválasztott tagok: Domokos Lászlóné, dr. Havas Miksáné, Magyar Kossa Aladárné, Radványné Ruttkay Emma, Schubauer Ferenc, Sipos Arminné, Vajkai Júlia.

Németországi gyógypedagógiai egyesület 5. kongresszusa Kölnben. A német gyógypedagógiai egyesület október 7-től 10-ig tartja 5. kongresszusát Kölnben. A kongresszus igen ügyesen úgy van szervezve, hogy minden napra a gyógypedagógia egy összefoglaló kérdését tüzték ki tanácskozás tárgyául. Az első napon délelőtt a *gyógypedagógiai fogyatékosak beszédjét és gondolkodását* tárgyalják. Ugyanezen nap délutánján orvopszichológiai kérdéseket tárgyalnak, a *testi alkotással összefüggő jellemtulajdonságokat* a gyengetehetségűeknél. A második napon egész nap a *gyengetehetségűek kriminalitásáról és pathológikus nemi életéről* lesz szó. A harmadik nap délelőtt az *abnormis gyermekek védelmét és pályaválasztását* teszik tanácskozás tárgyává. Délután pedig a *fogyatékos szellemi képességűek kifejező mozgásait és tornaoktatását* tárgyalják. A negyedik napon délelőtt a *normalitás határesetivel, a szubnormalitással* foglalkoznak. Végül délután a *gyógypedagógiai tudomány elméleti kérdéseit* teszik tanácskozás tárgyává. Összesen 70 előadó lesz. A magyarok különösen élénk részt vesznek ezen a kongresszuson. Michels Fülöp a nem hallók nyelvi pedagógiájáról, Szondi Lipót, a budapesti orvosi patholó-

giai és gyógypedagógiai intézet vezetője, három társával (*Sági, Dobák, Máday*) az ezen intézetben a gyengetehetségűeken végzett vizsgálatokról referálnak, *dr. Vértés O. József* a gyógypedagógiai típusokról, *dr. Tóth Zoltán* a gyógypedagógia irányelveiről és *Nagy László* a *gyermek és ifjak pedagógiai és gyógypedagógiai újabb vizsgálati irányairól* értekeznek. A kongresszus tárgyalását szombaton a kölni gyógypedagógiai intézetek megtekintése követi és fejezi be.

A Bureau International D'Éducation ezidei nyári tanfolyamán *az emberi szolidaritásra és együttműködésre való nevelés* kérdéseit ölelte fel, amelyek tárgyalásában *dr. Fodor Márk*, társaságunk id. titkára is aktíve részt vett.

Übersicht des Heftes.

Zusammengestellt von G. K. SZIDON.

Jahrg. XX. Nr. 8—10.

Die Bedeutung der Berufswahl vom Gesichtspunkt der gesellschaftlichen Wohlfahrt.

Eröffnungsvortrag in der Elternschule am 12. November 1930,
vom verstorbenen Wohlfahrtsminister Dr. JOSEF VASS.

Die Vorträge im Jahre 1929—30 in der Elternschule waren der Frage der Berufswahl gewidmet. Die Vielseitigkeit des Themas wurde von den hervorragendsten Kennern erörtert und dadurch den Hörern der Elternschule reichlich Gelegenheit geboten, tief in die wichtige Frage einzudringen und damit völlig vertraut zu werden.

Der Minister beginnt seinen Vortrag mit der Analyse des Begriffs des Wohlstandes. Zunächst beleuchtet er dessen Sinn mit zahlreichen Beispielen aus dem Leben und gelangt zu dem Schluss, dass der „Wohlstand“ höchst relativ ist, und dass man einer gewissen seelischen Angewöhnung bedarf, seine Habe bemessen zu können und nur nach dem zu gelüsten, was mit dem seelischen Wesen und der sozialen Beschaffenheit kongruent ist.

Solchergestalt erstreckt sich die Bedeutung der Berufswahl nicht allein auf das Individuum, sondern vielmehr auf die ganze Gesellschaft. Die Berufswahl ist vom Gesichtspunkt der gesellschaftlichen Wohlfahrt sehr wichtig. Die Frage ist aber nicht so einfach, denn die Richtigkeit der Berufswahl ist nicht nur damit begründet, dass jedermann das werde, wozu er geeignet scheint, sondern auch damit, dass er auch verdiene, was er braucht; denn der Mensch arbeitet nicht nur für sich allein, sondern für die soziale Wohlfahrt.

Die psychologischen Probleme der Begabung.

Von LADISLAUS NAGY.

Zunächst müssen wir den Begriff der Begabung bereinigen, jene Grenzlinie klar und bestimmt begründen, welche die Begabung von der Talentlosigkeit scheidet. Als höchste Stufe der Begabung hält er das Genie: den *Neuerer*, der den menschlichen Fortschritt, die gesellschaftliche Organisation, Wissenschaft, Kunst und Technik in neue Richtungen lenkt. Hiebei werden neue Ideen und

Gedanken hervorgebracht, die Verwirklichung der Einzelheiten aber gewöhnlich anderen überlassen. Das ist die höchste Stufe der Begabung.

Auf einer niedrigeren Stufe stehen die Begabungen, die keine neuen Ideen erzeugen, aber die bereits errungene Kultur, Organisationen, Erfindungen, Wissenschaft, Kunst und Literatur *weiter ausgestalten*. Die sind wohl eher für Detailarbeiten berufen, aber können Neues erzeugen.

Auf der dritten Stufe der Begabung stehen die *Anwender*, die nicht in Neuerungen, sondern in der Anwendung der bereits erreichten Ergebnisse, in wissenschaftlichen Grundsätzen, Kunstformen, literarischen Richtungen und Erfindungen originell und sinnreich sind, und wobei ihre Betätigung immer noch als *Schöpfung* gelten könne. Zu diesen rechnet man z. B. die Vortragskünstler.

Diesen gegenüber gehören nicht in die Reihe der Begabungen die *rein reproduktiven* Geister, die kompilierenden Gelehrten, kopierenden Künstler und all diejenigen, die sich bloss durch ihre Technik und Handfertigkeit auszeichnen. Aus diesen regrutieren sich u. a. die Konservativen der Gesellschaft.

Die Vortragsserie bezüglich dieses Gegenstandes hatte jedenfalls das Ergebnis gezeitigt, dass es den Irrglauben zerstreute, wonach Begabung und Wille zwei verschiedene Dinge wären, die Begabung und die Charakterlosigkeit mit einander ganz gut auskommen. Auch der Verfasser ist der Meinung, dass das Kriterium der Begabung der Charakter sei. Auf Grund seiner Erfahrungen in seinem psychologischen Laboratorium hält er es für wahrscheinlich, dass die Begabungen im Charakter und der Willenskraft sich ebenso wie im geistigen Niveau hervortun, und dass die grosse Intensität der Interessiertheit der Begabungen dieselben, so gut wie die günstige Umwelt, vor Verwehrlosungen schützt. Es kann angenommen werden, dass den Schöpfungen der Begabten innere Kämpfe vorangehen, etwa Tätigkeiten des Willens. Vermöge ihres innern Triebes bereitet sich die Seele für grosse Taten vor, deren Zweck nicht immer ganz klar erscheint. Der Zweck zeigt sich eher nur in Form eines triebgemässen Vorgefühls und dunklen Ahnens. Die Absicht findet nicht immer die Lösungsform, die Entdeckung, das Konkretum des Schaffens; es ist noch alles im Unterbewusstsein verborgen. Die Idee oder der Gedanke pflegt oft entweder infolge eines verwandten oder ähnlichen Eindrucks, eines unerklärlichen plötzlichen Einfalls oder gar inmitten einer indifferenten Arbeit zur Schau zu gelangen. Somit gesellt sich eine ganze Gruppe von bewussten Geistesfunktionen gleichsam während eines Augenblicks zum impulsiven Eindruck, zur Ahnung und zum Einfall, welche die Begabung zu Schöpfungen antreiben. Der Verlauf des Schaffens und Entdeckens erweist sich also weder als eine ganz bewusste, noch als eine ganz unbewusste Geistesfunktion. Vom Willensvorgang hängt wesentlich der Verlauf des Schaffens ab und als Kriterium der grossen Begabungen lasse sich die gewaltige Schwungkraft des Willens bezeichnen.

Betreffs der Arbeit der Begabung vermochte Verfasser auf Grund von Zeichnungen der Kinder und Jugendlichen festzustellen, dass fürs Schaffen der Begabungen die Phantasie allein nicht

genüge. Er stellte solche Zeichnungen 14—15-jähriger Knaben aus, aus denen eine reiche Phantasie unzweifelhaft zu ersehen war: Es waren z. B. eine Hütte, eine Hausreihe mit Pappeln, Bergen, Menschen und Tieren; ein Haus mit Garten und Zaun, ein Brunnen mit Wassertrog, ein Teich mit rudern den Leuten, alles nach einem pünktlichen *äussern* Zusammenhang geordnet. Doch war es keine künstlerische Schöpfung; zumal darin die *Einheit* und deren zusammenfassende Kraft fehlte. Dagegen fanden sich Zeichnungen, wobei die Phantasie weitaus armseliger erschien, die aber dennoch auf höherer künstlerischer Stufe standen, weil daselbst eine Hütte oder eine Baumgruppe sich erhoben, auf die sich wie auf eine Einheit die übrigen Teile der Gegend bezogen.

Die vererbten Anlagen und deren Beachtung in der Erziehung.

Vortrag, gehalten in der „Elternschule“.

VON Dr. med. E. TUSZKAI.

Der Vortragende behandelt ausführlich die weitaus wertvolleren Wirkungen, welche die neue biologische Erziehungswissenschaft unter dem Namen Medikopädagogik zusammenfasst. Er ist der Meinung, dass die Erziehung nichts anderes, als ein Kampf mit den Gegebenheiten sei; welche auf dem Wege der Vererbung zusammenkommen. Auch der Charakter sei nichts anderes, als eine Handlung oder ein Verhalten, welche ein befruchteter Wille auslöst. Darauf hin befasst sich Vortragender mit den wichtigsten Erscheinungen und Auswirkungen der Vererbung auf das physische und psychische Leben, sowie mit den Funktionen der Erbanlagen und der Kromosome.

Die Pädagogik versäumte es, in ihren Aufgaben und Zielsetzungen die gegebenen grossen Tatsachen der physisch-psychischen Vererbung in der *Praxis* zu berücksichtigen, weshalb sie ihre Methodik im Stiche liess, und ihre Ergebnisse einer realen Grundlage entbehrten. Die Medizin wieder vermochte nicht auf pädagogischem Gebiet sich zu bewegen, obwohl sie gar zu oft auf sie hingewiesen war, weil sie, besonders seit sie auf naturwissenschaftlicher Grundlage steht, den Begriff der „Seele“ vorsichtig scheute, und sie daher weder anatomisch, noch biologisch verstand. Die dualistische Anschauung des menschlichen Lebens hat die Medizin überwunden und den sogenannten *monistischen* Standpunkt eingenommen. So wurde die „Leibseele“ geboren, wonach die Seele lediglich als Energie des lebenden Körpers anzusehen sei. Obwohl der Begriff „Energie“ nicht vollauf das Wesen der Seele deckt, tröstet uns dennoch die Tatsache, dass wir die Elektrizität gleichfalls als Energie betrachten und sie auf wunderbare Weise zu unserem Vorteil ausnutzen können. Ohne bei der unerschöpflichen Kasuistik, wobei die körperlichen Erscheinungen seelischen Ursprungs sind, oder auch umgekehrt vorkommen, zu verweilen, erwähnt er eindringlich, dass gewisse *Krankheiten* geradezu die *Quellen* staunenswerter künstlerischer Anlagen, ungläublicher Energien und übermenschlicher Leistungen sind. So konnte die *Tuberkulose*, mit der auch Petöfi behaftet gewesen war,

als Ursache vieler unruhiger, vielseitiger und unermüdlicher schöpferischer oder künstlerischer Arbeiterscheinungen festgesetzt werden, obzwar natürlich nicht jeder Tuberkulose auch hervorragend sein müsse. Die Märtyrer konnte man fast durchwegs als schwere Hysteriker erkennen, und der feigste Neurastheniker vermochte eben wegen seiner Krankheit zu einem unglaublich grossen *Helden* des Weltkrieges zu werden. Der Mensch mit gesunden Nerven benimmt sich vorsichtig, bedacht und gewandt im Schutze um sein Leben, der neurasthenische hingegen gebärdet sich ohne Verstand kühn in seiner grenzenlosen Angst, Feigheit und Schrecken. Fast sämtliche Vererbungen und Gegebenheiten wären ausschliesslich in den Wirkungskreis der Pädagogik einzureihen, die es sich zum Hauptziel setzen sollte, all diejenigen Bedingungen klarzulegen und fertigzustellen, von denen vornehmlich die psychisch-psychischen Veranlagungen und Fähigkeiten in positiver (ausgestaltender), oder negativer (abstumpfender) Richtung zur Geltung kämen.

Besonders eingehend beschäftigt sich dann Vortragender mit dem Einfluss der endokrinen Drüsen bei der Entfaltung der Charakterzüge. Dieser Teil seines Vortrags ist sehr lehrreich; zumal daselbst über den medikopädagogischen Wert dieser Drüsen folgendes vernommen wird. Die übermässige oder mangelhafte Entwicklung der Endokrindrüsen ist eine biologisch oder biochemisch bestimmbare Erscheinung, die sich bisweilen schon im Kindesalter, vornehmlich aber in der *Pubertätszeit* ganz zuverlässig feststellen lässt, und indem es sich dabei *gewöhnlich* um eine körperliche Erscheinung von seelischen Wirkungen begleitet, handelt, sollten dieselben in der Erziehung recht berücksichtigt werden, d. h. die mangelnden Hormone sollten durch medizinische Methoden ergänzt, die krankhafte Überproduktion mit entsprechenden entgegenwirkenden Hormonen herabgesetzt werden.

1. Die pädagogische Diagnose sei mithin: die Gegebenheiten wahrzunehmen und richtig zu erkennen.

2. Diese Gegebenheiten auf gute und böse, vorherrschende und untergeordnete, andauernde und übergehende, offen und vorhersehende, feste oder plastische und ansonstige zu verteilen und darzutun, welche unter ihnen endogener Natur, also vererbt und welche exogenen Ursprungs, somit Ergebnisse äusserer Umweltswirkungen sind, welche eher körperlich und welche wiederum eher seelisch gestützt sind.

3. Auf Grund dieser Tatsachen seien die pädagogischen Mittel und Methoden bereitzustellen, wodurch die *guten* Seeleneigenschaften ausgestaltet, die bösen aber gemässigt, zurückgesetzt werden könnten.

Die Entartung des Eigennutzes.

Vortrag, gehalten in der „Elternschule“, von LADISLAUS NAGY.

Drei Stufen, richtiger Typen des Eigennutzes sollen wir im Kinde zur Entfaltung bringen.

Der erste Typ trachtet unter allen Umständen sein Ich zu behaupten, sei es zu Lasten seines Nächsten, sei es auf frevelhaf-

tem Wege, zumal in seinen Augen lediglich sein eigenes Interesse heilig erscheint.

Bei dem zweiten Typ ist das Interesse seines Ichs gleichfalls ein Daseinsstandpunkt, doch immer im Rahmen des Rechts und der Gerechtigkeit. Er ist ebenfalls anmassend, jedoch verlangt er nur soviel, wie viel ihm geziemt, Ungerechtigkeiten will er nicht, er empfindet nicht zu tief, doch seine Handlungen sind stets korrekt.

Der dritte Typ ist uneigennützig, der nicht in der selbstischen Geltendmachung seines Ichs seine Freuden und Lebensziele sucht; er fühlt sich vielmehr glücklich durch die Glückseligkeit seiner Mitmenschen. Er zielt nicht etwa dahin, sich beliebt zu machen, sondern er bestrebt sich, die Neigung anderer zu gewinnen, seine Haupteigenschaft ist, dass er wahrhaft und uneigennützig liebe und handle.

Alle diese Typen können die Eltern in unzähligen Abstufungen um sich herum wahrnehmen. Unter denen müssen sie ihre Wahl treffen und in ihren Kindern alles was ihnen ermangelt, ausgestalten. Damit sie aber auch ein Ziel erreichen, sollten sie mit den Gefühlsfaktoren der Entwicklung der sittlichen Typen vollends vertraut werden.

Die Aufgabe der Erziehung besteht nicht darin, den Egoismus aus den Kindern auszumerzen, sondern das soziale Gefühl in ihnen zur Entfaltung heranreifen zu lassen. Der Hauptfaktor dieser sozialen Erziehung ist die *Kindergesellschaft* selber. Diese Anschauung lässt darauf folgern, dass wir die Kindergesellschaft tunlich auswählen, oder zumindest vor Augen halten sollen. In unserer Beeinflussung sollen wir uns bestreben, das Kind dahin zu bringen, dass es die *Ehrenhaftigkeit* immerdar als eine erhabene und heilige Pflicht erachte, deren Verletzung selbst unter schweren Verhältnissen erniedrigt und deren Einschätzung erhebt und beglückt.

Unter den vielen Vorträgen sei bloss noch dieser: „*Die Eltern und die dritte Macht*“ von Dr. Gabriel Kemény erwähnt.

